

Цена 2 лв.

Καταλογος Νο 255

24 МАЙ

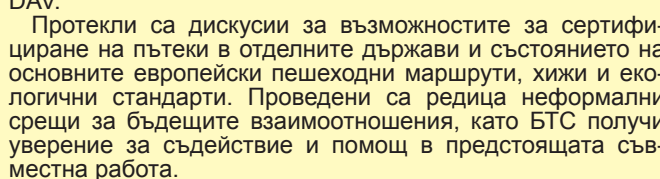
БЪЛГАРСКАТА АЗБУКА И КНИЖОВНОСТ ПРОМЕНЯТ СВЕТА

Курсове и семинари с учители – ръководители на ученически групи - цялата година, УЦ на БТС. БТС

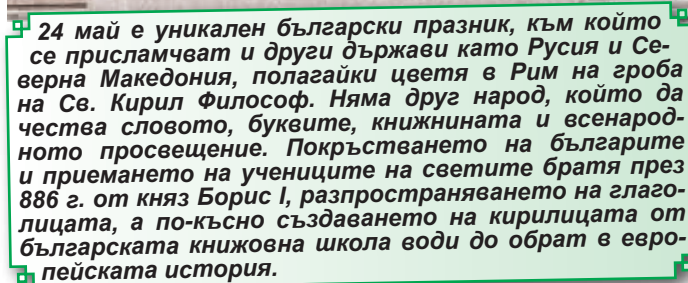
и останалите славяни получават наготово. Благодарение на Чер-

Подобно на мартеницата, която бе призната от ЮНЕСКО за нематериално културно наследство, към което се присламчиха и съседни държави, заради българския етнос в тях, който спазва изкошелната традиция, така и българското четмо и писмо неправилно бе титуловано десетилетия наред като славянска писменост. И днес на кирилица се пише освен на български, но и на руски, украински, сръбски и други езици. Кирилицата е официална азбука в Монголия и в някои републики от бившия Съветски съюз, ползва се официално в Румъния до 19 век.

►► на 8 и 9 стр.

Очаквайте подробности в следващия брой.

ПОКАНА

Съгласно чл. 26 на ЗЮЛНЦ, чл. 32 /2/ и чл. 33 /1/ от Устава на БТС Вн каним на **21 н 22 юни 2023 г. /събота/ от 10.00 часа** в Националния дом на науката и техниката, град София, ул. „Г. С. Раковски“ № 108, ет. II, зала IV, за участие в свиканото от Изпълнителния съвет Общо събрание на Сдружение „Български туристически съюз“ със

ДНЕВЕН РЕД:

1. Доклад за дейността на сдружение БТС за 2022 г.
2. Доклад за работата на Инспектора на БТС за 2022 г.
3. Приемане на годишен финансов отчет за 2022 г.
4. Приемане на бюджет за 2023 г.
5. Приемане на изменения и допълнения на Устава на БТС.
6. Вземане на решения за приемане и освобождаване на членове на Сдружение „Български туристически съюз“.

При липса на кворум, на основание чл. 27 от ЗЮЛНЦ, Общото събрание ще се проведе в същия ден от 11.00 часа, на същото място и при същия дневен ред и ще се счита за законово, независимо от броя на присъстващите членове на сдружението.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА БТС:

/ВЕНЦИСЛАВ ВЕНЕВ.

ПРОЛЕТЕН ПЕЩЕРНЯШКИ СЪБОР „ОРЛОВА ЧУКА-2023“

Пещерняците от Пещерен клуб (ПК) „Приста“ - Русе пока-
ниха на 21, 22 и 23 април свои
колеги от страната на тради-
ционния Пролетен събор при
пещера „Орлова чука“. Това
събитие води началото си от
70-те години на 20-и век, кога-
то Българската федерация по

ления. Лагерните зали вече носе-
ха името „Танцувални зали“ – мяс-
тото, където са се вихрили танци
и са звучали песни в съпровод на
китарата.

И тогава бе възстановена Про-
летната спелео среща-събор „Ор-
лова чука“ на пещерняци и прия-
тели от цялата страна. В програ-
мата се включват
различни пещер-
няшки и туристи-
чески активности,
като търсене на
продължения на
пещерата, изслед-
ване на съседни
пещери, състеза-
ния за скоростно
изкачване на въже
със спелео съоръ-
жения, учебно спа-

Имаше фото сесия за майстори
на подземната фотография. А
вечерта – задушевна среща на
ветерани-пещерняци от Северо-
източна България.

За по-туристически ориенти-
раните гости беше организирано
преминаване по известната „Пъ-
тека на исихастите“ – екстремна,
почти вертикална „пътека“ с еле-
менти на виа ферата, в 50-метро-
вата стена над село Пепелина, в
средата на която има среднове-
ковен скален манастир. Преми-
нава се с водач и с екипировка!

Гостите на събора имаха въз-
можност да посетят античното
светилище „Водна“ при с. Табач-
ка, разкопките при калето над с.
Широково и скални обителни нао-
коло, археологическия резерват
„Средновековен град Червен“,
Ивановските скални църкви,
включени в листата
на ЮНЕСКО за световно-
то културно наследство. Имаше и
ентузиастични с
велосипеди, които про-
вериха проходимостта на
крайречните пътеки и по-
ляни.

Прочистена от избуяли
храсти и паднали дървета
бе пътеката от х. „Орлова
чука“, през Римския път и
средновековния некропол,

пещерно дело и ПК „Приста“ органи-
зират ежегодни
национални женски осмо-
мартенски експедиции в
„Орлова чука“. Целта на
тези спелеоложки прояви
е била изследване на кли-
мата, биоспелеологията
и геоложките характе-
ристики на най-дългата,
по онова време, пещера в
България.

В тези експедиции
участва и най-активната част
от нежната половина на бъл-
гарското пещернячество. Под-
земният лагер – спалня, кухня,
столова и кабинет, се е правел
в подходящи за това пещерни
зали, недалеч от входа. Тем-
пературата вътре е постоянна
– 13,8 градуса, а в началото на
март навън е възможно и сняг
да превали. Всяка година са се
събирали над 30 участници.
Инициативата, макар и доста
успешна, приключва след голя-
мото земетресение във Вранча,
Румъния, на 4-и март 1977 г.

След 30 години, през март
2007 г. пещерният клуб „Приста“
покани бившите участници
и участници (имало е и мало-
бройна група мъже) на юбилей-
на среща „30 години по-късно“.
Разказа се спомени, разгледаха
се стари албуми, направиха се
нови снимки. Участваха и много
пещерняци от следващи поко-

сяване на „постра-
дал“ на вертикал-
ните 70-метрови скали
над река Черни Лом.

На тазгодишния
Пролетен спелео съ-
бор дойдоха над 40
участника и гости.
Имаше разнообраз-
ие от активности и
забавления – за все-
киго по нещо. По-оп-
итните пещерняци
продължиха работа-
та си от предишни години в тър-
сене и проучване на нови райони
в пещерата, по-младите колеги
разучаваха картата на „Орлова
чука“ и как трябва да се реагира,
когато някой се е загубил в ней-
ните лабиринти. Обучаваха се и
на ТЕВ (техника на единичното
въже) на скалите пред пещера-
та. Организирана бе разходка на
пещерняшки семейства с мал-
ки деца в подземните галерии.

до пещера „Новата чука“ и до р.
Черни Лом.

Трите дни на събора изминаха
неусетно. Пещерен клуб „Приста“
имаше съдействието и подкре-
пата на Община Две могили и на
екскурзоводите на пещерата.
Всички участници – и пещерняци
и туристи, се разделиха като при-
ятелите и си пожелаха до нови сре-
щи под и над земята.

Сашо ПОПОВ

ЕТРОПОЛСКИ КОЛОЕЗДАЧИ ЗАВОЮВАХА ВИСОКИ ОТЛИЧИЯ

Децата от Спортен клуб по тури-
зъм (СКТ) „ЕТРОПОЛЕ 2001“ участва-
ха в Първия кръг на Републиканския
шампионат по приложно колоездене
„Младежта за безопасност на движе-
нието“ (във възрастова група 10-12
г.), състоял се през април т.г. Домакин
на състезанието бе АК „СЕВЕР“ – Со-
фия, участваха девет отбора. Този кръг
дава възможност на отличилите се да
участват в международни състезания
по линия на ФИА (Международната
автомобилна федерация). Малките ко-
лоездачи от Етрополе се представиха
отлично, показаха знания, умения и
достойно застанаха в челните редици:
Радослава Росенова Иванова от СКТ
„Етрополе 2001“ завоюва първо място
при момчетата, а при момчетата по-
бедител стана Димитър Цветанов Ки-
рилов също от СКТ „ЕТРОПОЛЕ 2001“.
Етрополските колоездачи заеха трето
място в отборното класиране. На деца-
та бяха връчени медали, грамоти, купа
и предметни награди.

Благодарим на организаторите от
СБА, Пътна полиция, Национален дво-
рец на децата, останалите организа-
ции-участници и най-много на домаки-
ните. Състезанието се проведе под мо-
тото „Да запазим децата на пътя“.

Кати ДОЧЕВА

На 22 и 23 април т.г. ТД ТСЕ „Етрополе“ и ТД ТСЕ „Погле-
дец“ - Бистрица проведоха съвместен туристически по-
ход до връх Ком и едноименната хижа. Приятните мигове,
изживени с истински планинари и отличното гостоприем-
ство на домакините от хижа „Ком“ са едно добро съчета-
ние - база за пълноценно развитие на социален туризъм.

През април 2023 г. се про-
веде Осмият национален
спортно-туристически събор
„Тетевен 2023“, организиран
БФТ и Община Тетевен. В
него участваха и състезатели
от Спортния клуб по туризъм
(СКТ) „ЕТРОПОЛЕ 2001“ и
спечелиха всички първи мес-
та в дисциплините щафета,
въжена пътека и построява-
не на палатка за време, а в
тегленето на въже заеха тре-
то място. Честитим на деца-
та за достойното представя-
не сред красивата природа
на Тетевен. Благодарим на
организаторите.

ОТКРИХА МЕМОРИАЛ „ВОЙНИШКИ ПАМЕТНИК“ В СЕЛО ЯСЕНОВО

След четири години и два месеца подготвителна, организационна и строителна дейност, най-после на 8 април 2023 г. бе открит **Мемориалния комплекс „Войнишки паметник“** в памет на 57-те герои от Ясеново (което се намира на 16 км северозападно от Казанлък), загинали по бранните полета на Балканската, Междусъюзническата, Първата и Втората световни войни. Проектът, разработен по идея на ясеновския дизайнер Иван Гайдаров, е дело на арх. Виолета Бакунина, арх. Иван Бакунин, инж. Валентин Узунов и инж. Анатолий Даскалов. Неръждаемата стоманена пластика с диаметър 2 м и височина 2.5 м

символизира мъката на протегнатите към Бог майчини ръце, а черната сфера с диаметър 40 см – последната капка мастило на недописаното писмо до близките. На Мемориалната стена (6 м x 2 м) са поставени 3 черни полирани мраморни плочи (120 x 90 см). На тях са гравирани военния чин, името, рождената дата, датата и мястото на преминаване в безсмъртие на героя. **Има и карта с означени бойни места: Одрин, върховете Китка и Каймакчалан, Завоя на Черна, Кенали, Полог, гара Беранци, Армен ефенди, Горничево, Петърско, Оролик.** Стените и пода (610 м н.в.) са облицовани в сив лющен гранит, стъпалата са от шлайфан гранит, а преходните повърхно-

сти между отделните нива са покрити с павета от казанлъжската улица „Войнишка“.

Дарители с труд и средства са 20 организации и фирми и 476 индивидуални родолюбци от България и чужбина, туристическите дружества „Орлово гнездо“ - Казанлък и „Сърнена гора“ - Стара Загора, както и много български планинари. Страж на паметника е зенитното оръдие „С 60“, дарено от Национално сдружение на запасните офицери и сержанти и Сдружение „За честта на пагона“. Двете табла (с размери 2 x 1 м), които показват бойния път на 23-и Пехотен Шипченски полк и хрониката на строителството на паметника, са дарени от Исторически музей „Искра“.

В 14 часа започна тържеството с участието на военно подразделение и музика от Стрямска механизирани бригада. Полк. Мирослав Костадинов прие и поздрави почетната рота. Сред официалните лица бяха съветникът на президента Румен Радев по сигурност и отбрана Илия Милушев, зам. кмета на Община Казанлък Драгомир Петков, представители на Сдружение на ОСЗР начело с ген. о.з. Златан Стойков, Сдружение „За честта на пагона“, начело с кап. I ранг Цвятко Дончев и полк. Дончо Дончев; д-р Чавдар Ангелов – директор на НПМ „Шипка – Бузлуджа“, д-р Иво Косев от Исторически музей „Искра“ и др. Почти

всички гости (над 200 души от Казанлък, София, Пловдив, Габрово, Сливен и Стамболийски) бяха съмишленици и дарители на паметника. Кметът Пламен Вълев прочете приветствено слово. Президентският гост произнесе кратка реч. Официални гости свалиха белите покривала и откриха монумента. Изсвирен бе националният химн. Водещият тържеството о.з. Кънчо Михов, председател на Клуба по пешеходен туризъм при ТД „Еделвайс“ – Пловдив, изнесе кратко слово за строителството на монумента. Заедно с Десислава Еленова прочетоха имената на падналите за свободата на България. С едноминутно мълчание бе почетена паметта на 57-те ясеновски герои, загинали за Родината. Поднесени бяха венци от Президентството, Министерството на отбраната и Община Казанлък. Двадесет ясеновски лазарки носиха венците от кметството и НЧ „Алеко Константинов 1919“. Мемориалът бе отрупан с цветя от признателните родолюбци. Почит към героите отдадоха и представителите на Клуб „Традиция“ Йордан Георгиев и Милена Йошкова, облечени в дрехи и въоръжени с оръжие от Първата световна война.

Най-после, след 110 години, духовете на героите намериха символичния си олтар в родното им село.

Христо АНГЕЛОВ

„СИЛКОСИЯ“ И „ПАРАНГАЛИЦА“

НАВЪРШИХА 90 ГОДИНИ

Резерватите „Силкосия“ в Странджа и „Парангалица“ в Рила, обявени в два последователни дни през 1933 г., навършват 90 лета като първите природни горски забележителности в България.

Защитената гора с площ от 1580 хектара над Благоевград между реките Бистрица и Хайдушка, Карталска поляна и върховете Равник, Езерник, Герман и Малък мечи връх на височина от 1450 до 2485 м е заета от смърч, ела, бял бор, бяла мура, бук, леска, клек, хвойна и други дървесни видове. С високопланинските си ливади с различни билки и цветя и бродещи сред тях елени, сърни, мечки, лисици, катерици, диви свини, котки и орли резерват „Парангалица“ е уникален не само за нашата страна, но и за Европа. Заради вековните дървета над 45 м (едно от тях на левия бряг на река Благоевградска Бистрица е около 70 м), чиято възраст е от 100 до 450 години, биосферният резерват от 45 години е под закрилата на ЮНЕСКО.

Около горския бисер на България водят много туристически пътеки, които не нарушават самобитността на защитената територия. Панорамен изглед към резервата осигурява кабинковият лифт от м. Картала до връх Равник.

Иван ИЛКОВ

В СЪРЦЕТО НА ВЛАХИНА ПЛАНИНА

Заредени с много очаквания и голяма доза нетърпение, туристи от ТД „Осогово“ – Кюстендил се запътихме към ново предизвикателство – едновременно пътешествие в затътените краища на Влахино планина. В сезона на пролетта, ароматите и водопадите, ни предстоеше посещение на непознат до сега за нас район. Пътят е изключително живописен, особено през пролетта. Окъпаната в зелено Влахино планина изглежда още по-величествено, а погледите се губят в обвити от мъгла върхове. Времето опитва да ни спласи с лек дъжд, но ние тайно се надяваме да ни се размине.

При възрожденската църква „Св. Архангел Михаил“ в село Лешко ни очакваха Владо Ка-

перски – нашия гид и кметът на селото Галина Велкова. **Църквата Св. Архангел Михаил**, която носи името на светеца-пазител на душите, е на над 200 г. и е най-старата запазена в област Благоевград (Горноджумайска околия). Обявена е за паметник на културата с национално значение. Владо Каперски разказа, че тя е построена през 1816 година. Храмът е напълно изписан в 1893 година от банските майстори Михалко Голев и Димитър Сирлещов.

Особено забележителен е цикълът от стенописи в откритата галерия. Сред тях е и единственият в България четирикрак дявол, за който проф. Асен Василев казва „... не е известна друга подобна фигура на дявол в нашата живопис, в образа на който да е вложено толкова необуздано въображение“. Пет от царските икони се отличават с високо художествено изпълнение, изрисувани са от известния представител на банската школа Димитър Молеров. Неразделно от църквата „Свети Архангел Михаил“ като църковно притежание е било и училището в западната част на двора. Тук са учили именитите учени Антон Попстоилов – етнограф и фолклорист и брат му – филологът Христо Попстоилов, както и видните революционери, членове на ВМРО – Сандо и Петър Китанови, а Кръстю Асенов – племенник на Хаджи Димитър е преподавал тук и е служил на делото на свободата.

Владо Каперски ни запозна и със следващите интересни места в село Лешко – Марината круша (най-старото крушово дърво в България) и вековния дъб в „Хайдушка махала“.

Това е и мястото, откъдето се разкриха страхотни гледки към планинските хребети на много планини. Чувствахме се заплени, гледахме, забравихме дори и за фотоапаратите, които допреди малко използвахме така ожесточено. Опитвахме се да запечатим тази приказка в няколко снимки, но осъзнахме колко е невъзможно това...

Минавахме край опустели къщи. Спуснатите им кепенци приличаха на затворени клепачи. Колко ли спомени, смях и сълзи се кривят зад залостените порти?... Някои ще останат затворени завинаги. До старите спящи къщи се издигат нови пострройки, а токущо лакираните греди греят на слънцето. Красиви са, личи допирът на майсторска ръка, както при по-старите, с голяма стряха, която хвърля тежка сянка върху прозорците. Да построиш къща е изкуство. Освен с пари, къща се гради и с много любов.

Такава е къщата на една от дъщерите на нашия водач Владо, в която тя живее заедно с децата си. Отглежда зеленчуци, овошки. Предишният ден и се бяха родили 9 прасенца. В семейството пият истинско краве мляко, берат пресни билки, гъби, треви и зеленчуци.

Поемаме по обратния път. При

навеса на църквата „Рождество на Пресвета Богородица“ (1922) в село Горно Лешко избрахме да направим обяда и Лазарския ритуал. По инициатива на Галина Велкова – кмет на селото, се извършва основен ремонт на черквата. Средствата за ремонта са изцяло събрани чрез дарения на местните жители и гости на селото.

По повод 100-та годишнина на църквата „Рождество на Пресвета Богородица“, а и за да закриля жителите на селото, над входа на Божия дом е поставена прекрасна икона, дело на художничката Димитрина Гошева. Тя изобразява сцената Рождество на Пресвета Богородица. Много хубава и запазена е черквата им, нали вярата топли и пречиства душите! Всяка година до нея правят събор. Посрещат децата и внуците си, пазят живота тук.

Имахме време и именно там направихме ритуалите за Лазаров ден. „Момичетата“ се накиха с венци и цветя, играха хора, пяха песни. Тръгнахме си с пълно сърце, сгрято от топли лъчи на слънцето и от човешката добрина, която като че ли бяхме позабравили.

Ако някой ден имате няколко свободни часа, ако сте забравили детските си спомени и вярата в доброто, разходете се до село Лешко. Насладете се на природата, на къщите, строени още през XIX век и на някоя и друга размисъл, подслана с чаша кафе или ракийка, налети от уморените, но здрави ръце на някоя баба или дядо; на някой, който сякаш по чудо е останал истински човек.

Силвия МИХОВА – секретар на ТД „Осогово“ гр. Кюстендил

СЪОБЩЕНИЕ

Новоучреденото туристическо дружество „Мальовица“ към комплекс „Мальовица“, УЦ „Мальовица“ съвместно с доц. Сандю Бешев организират семинар на тема: „История на ЦАЛ, ЦПШ, УЦ „Мальовица“, пътят на българския „Алпинист на Столетието“ - Христо Проданов и за някои от най-значимите постижения на българските алпинисти. Предвидено е и разглеждане на обновения Музей на алпинизма. Семинарът ще се проведе на **18 юни /неделя/ от 11.00 часа**. Молим участниците, които желаят да пренощуват на 17 вечерта /събота/ в хотела на школата, да се обадят на тел 0898/343775 за резервиране на места за нощувка. Резервиралите предварително места ще ползват отстъпка в цената - 70 лв. на стая.

ПОКАНА

БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ

Кани всички желаещи да участват в поклонението,

посветено на 126 години от смъртта на Алеко Константинов,

което ще се състои

на 13 май (събота) 2023 година от 10:30 часа

при Паметника на лобното място на Алеко Константинов

(до шосето Пазарджик – Пещера, близо до село Радилово)

Организатор е Туристическо дружество „Чернатица“ - Пловдив

За информация: тел. 0882966407 и 0896715901 - Анна Камчева

През 1964 година градът е обявен за архитектурен резерват, а през 1968 – за град-музей. Развива се като курортно и историческо селище с богата архитектура, голяма част от която е запазена и до днес.

За паметници на културата са обявени 96 сгради. Характерният стил и очарованието на къщите са провокирани от географските особености на заобикалящата среда. Високите пясъчни зъбери и ограниченото пространство са принудили жителите да се борят за всеки квадратен метър земя. Затова мелнишките къщи изглеждат така, сякаш са насаждали една над друга, толкова близко, че човек би си помислил, че си шепнат нещо. В приземният им етаж, развит на няколко нива, са стопанските помещения, а дълбоко в склоновете на планината са прокопани тунели, в които отлежава прочутото мелнишко вино. Вътрешното пространство на мелнишките къщи е решено на нива и полунива. Стройни прозорци, групирани по двойки и тройки, оформят измазаните в бяло стени. В средата на фасадите са изградени малки балкони с дъсчени парапети. Разположени амфиатрално по стръмните склонове на живописните мелнишки скали, къщите оформят тесни и криви улички с множество дюкяни и изби, затворени със здрави врати и кепенци.

През XVII-XVIII век производството на тютюн и силното мелнишко вино превръщат града в процъфтяващо търговско средище. Може би на малцина е известно, че днешното, гъснено между хълмовете китно градче, някога е било важно икономическо и духовно средище с над 25 000 жители, около 1 300 къщи и повече от 70 църкви. Счита се, че вероятно древните траки са положили основите на днешното селище. По калдъръмените улички последователно са се редували стъпките на славяни, българи, гърци, латини, турци...

ОСВЕН ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА, МЕЛНИК Е И ВИНО

В пясъчните пирамиди, които го опасват от всички страни, са издълбани известните своеобразни изби, в които зрее, отлежава и се съхранява прочутото мелнишко вино. Едва ли другаде има подобна технология. Тъмно и „тежко“, мелнишкото вино се поема от гърлото неусетно и само истинските пиячи знаят, кога да кажат „стоп“ на неудържимото изкушение. Местните хора са убедени, че еликсирът е цял за всички болести. Преди 300 години от Мелнишкия край към Западна Европа са поемали стотици кервани, натоварени с бурета и мехове, пълни с напитката на истината. В града няма къща без поне една бъчва, пълна с руйно вино. След дългите разходки из околностите, туристите могат да се насладят на опияняващата червена течност, седнали под сянката на някоя лоза, или да похапнат от прочутото гъсто кисело мляко с домашно приготвено сладко от смокини.

В Мелник има много туристически обекти, които заслужават внимание. Сред най-из-

НАСЛАДЕТЕ СЕ НА РОМАНТИКАТА И КРАСОТАТА НА

№4

№4а

МЕЛНИК И РОЖЕНСКИ МАНАСТИР

Мелник, най-малкият и може би най-романтичният град в България, е и едно от най-древните селища в страната.

Чудни земни пирамиди, неповторим пейзаж, спиращи дъха вечерни багри, тайнствени лунни нощи, нашепващи легенди за любовни драми и кървави битки, дивна пролетна зора, цъфнали люляци и бадеми, гъсто руйно вино, уникална архитектура и останки от многобройни забележителни паметници от Средновековието и Възраждането, богата многовековна история. Ето с какво старинният красавец Мелник привлича хилядите български и чуждестранни туристи.

вестните е „Кордопуловата къща“, построена през XIX век от заможен търговец. Тя е една от най-монументалните възрожденски къщи в страната. В нея е уредена експозиция на мелни-

ка изба, издълбана във вид на тунел в скалата, с експонирани огромни бъчви за съхранение на вино. Вътрешната ѝ архитектура е с украси от стенописи, резби и стъклописи. **Градският истори-**

чески музей е разположен в Пашовата къща, строена през 1815 г. Състои се от каменен приземие и паянтов етаж със салон - общо 8 помещения. В приземния етаж на музея е показан основният поминък на този град и района - винопроизводството от местната мелнишка лоза. Изложени са снимки на мелнишки изби, бъчви и др., свързани с обработката и съхраняването на виното. **Църквата „Свети Никола чудотворец“**, строена през 1756 г., е най-значителна сред петте възрожденски църкви в града. Интерес представляват и руините на **манастира „Свети Никола“ (XII век); Славовата крепост (XIII – XIV век); Римският мост**; старата турска баня, както и останките от няколко църкви.

Преход по маркирана пътека между пясъчните хълмове ще ви

отведе за час и половина до **Роженския манастир**, ако ли пък не, можете да отидете до с. Рожен с автобус или кола и от там да се изкачите пеш до манастира. Пътят към втория по-големина в България манастир прави няколко големи и стръмни завоя, след което пред очите ви се открива невероятна, величествена, спираща дъха гледка – дивно място сред зелените ридове на Пирин планина. Природата щедро е дарила с красота тук всяко кътче, а историята е оставила дълбоки следи от вековете. Роженският манастир е един уникален паметник на националната гордост. Опожаряван и отново строен, той винаги е символизирил твърдината и непокорството на народа ни, неговия стремеж за духовна и творческа изява.

Манастирът е строен в началото на 13 век – според проучванията най-вероятно през 1217 година. Кацнал върху прочутите мелнишки сипеи, на 800 – 900 метра над морското равнище, неговите красоти представят чудно преддверие на красивата и величествена Пирин планина.

В бурни и революционни времена манастирът е бил скривалище на комити и войводи. Тук Яне Сандански прекарва последните три години от живота си.

Веднъж прекрачили прага на тежките манастирски порти, в миг ви обгръща спокойствието на вековната Роженска обител. Можете да се насладите на древната сграда, да пиете студена планинска вода от чешмата в двора, да запалите свещ в църквата на манастира или просто да поседите на каменните стълби на прохода под надвисналите лозници.

Сегашната манастирска сграда е от XIX в. Сама по себе си църквата е забележителен паметник на културата. Върху стенописите най-старият надпис е от 1597 г. Тя има интересен дърворезбен иконостас, стенописи и стъклопис в източната си част. В обителта е уредена експозиция. Чудотворната икона от XIII – XIV век със сребърен обков, която се пази тук, се смята за безценен шедевър на средновековната българска живопис. Манастирът е бил център на калиграфска школа. От нея е останала уникалната книга „Видението на Йов“ от XIV век със 117 цветни миниатюри, която от години се пази в патриаршеската църква „Гроба Господен“ в Ерусалим. Книгата е занесена в Израел през 1674 година от патриарх Доситей, който при посещението си в Роженския манастир я намерил захвърлена.

След реставрациите и консервационните работи Светороженският манастир „Рождество богородично“ е истинско творение на архитектурата и живописата.

Роженската обител не предлага настаняване и храна, но за сметка на това само на 500 метра надолу по пътя има мотел и ресторант, а отдалечения на 5 километра град Мелник предлага богат избор от чудесни места за спане и храна. По-запалените пешеходци могат да се възползват и от гостоприемството на хижа „Пирин“.

Кордопуловата къща в гр. Мелник

Близначките Елена и Мария Хорозови са носителки на златни значки в движението „Опознай България – 100 НТО“. В течение на две години са събрали по 102 печата и 102 марки на движението. През уикендите заедно с родителите си пътуват до различни родни забележителности. Обичат да посещават планини, крепости, природни феномени и желаят да видят нови интересни обекти.

Роженски манастир

МАЙ – МЕСЕЦ ЗА ЗАЩИТА НА ПРИРОДАТА РЕЗЕРВАТ „ОРЕЛЯК“

Истинските любители на легендарния Пирин недоумяват защо Национален парк „Пирин“ - обширна природозащитена територия, обхваща само Северен Пирин, т.е. на юг до седловината Тодорова поляна. Та нима великолепните букови и беломурови гори на Среден Пирин не могат да бъдат под закрила на Закона за защита на природата? Все пак обаче със заповед № 129 от 22. 02. 1985 г. на Комитета за опазване на природната среда тук бе обявен резерватът „Ореляк“. Наречен е така поради близостта му до най-високия връх на Среден Пирин – Ореляк (2099 м).

Резерватът е разположен източно от главното било на планината. Влиза в обсега на Гоцеделчевското горско стопанство и е на около 20 км от града. През 1995 г. със заповед на Министерството на околната среда площта и границите му са определени на 758,1 ха резерватна зона и 249,5 ха буферна зона. Тук са изключително букови гори в местностите Черна гора, Баничанска чешма, Баничка мандра и др. Това е в землището на с. Лъжница и по-малко на с. Корница. Западната му граница доближава главното било на Пирин – тук минава туристическата пътека от хижите „Пирин“ и „Малина“ за Попови

ливади, като опира до това било единствено в местността Сувата (Суват чешма). На изток границата минава по Сухия дол, а на юг достига тревните съобщества по северните склонове на вр. Ореляк. Най-ниската му надморска височина е 700-750 м., а най-високата - около 1730 м.

Релефът на резервата е планински и силно пресечен, на места труднопроходим. Наклонът на най-стръмните склонове на места надхвърля 70 градуса. Основната скала е представена от мрамори и мраморизирани варовици. Срещат се и масивни скали, някои от които са видоизменени в гранити и гнайси.

В климатично отношение резерватът спада към Южнобългарския планински климатичен район със средиземноморско климатично влияние. Максимумът на валежите тук е през ноември и декември. В тази част на планината се простират чудесни букови, а на по-ограничени места – беломурови гори. Те са израснали върху хумусно-карбонатни почви и са специфични, характерни само за този район в страната – рядко се срещат на Балканския полуостров. Дърветата са съвсем прави и високи, с малка корона, някои от тях на 150 и повече години, с много ценна и устойчива дървесина с изключително голяма възобновителна способност. Тези букови гори се приближават до голяма степен към горите на така наречените субмедитерански планини на Балканския полуостров. В горите на резервата има и подлес от храсти, папрати и треви, ягоди и малини, срещат се и доста горски обитатели – сърни, диви свини, зайци, глухари, мечки, вълци. Около 15 ха от резервата между върховете Ореляк и Сено то са заети от високопланински пасища, където върху терени от

мраморизирани варовици расте прочутият ароматен пирински чай (сидеритис скардика).

Като важен резерват за букови гори в югозападната част на страната специалистите му отредят изключително природозащитно и научно значение. В него се забраняват всякакви действия, които нарушават самобитния характер на природата, като паша на домашни животни, сеч и увреждане на дървета, бране на билки и горски плодове, палене на огън, събиране на сено, строителство, лов, събиране на семенен материал. За нарушителите са предвидени глоби. В буферната зона на резервата значително се ограничават човешката дейност. За да може величествената букова гора тук да се развива саморегулиращо се и в бъдеще, без намесата на човека.

Пирински чай

връх Ореляк

Щъркелово гнездо

Едва ли има селище в страната ни, на територията на което и в близките му околности да няма природни и исторически забележителности. Има ги и в Гоцеделчевското село Баничан в Югозападна България, за които разказваме в следващите редове.

Село Баничан се намира в северната част на Гоцеделчевската котловина, от двете страни на шосето от град Гоце Делчев за вътрешността на България. Първоначално селото е било на около 2 километра западно от сегашното, всред хълмист терен, но впоследствие селяните постепенно построяват къщи до главната пътна артерия, с цел да бъдат по-близо до нивите и ливадите си в равното поле.

Най-впечатляващо за Баничан е наличието на седем молитвени храма (манастир, църкви и параклиси) в селото и неговото землище. Манастирът „Успение на Пресвета Богородица“ се намира на висок хълм, северозападно от селото. Построен е върху останките от стар манастир. До него се отива за около час пеша от Баничан.

На територията на т.нар. ста-

БАНИЧАН СЕЛО СЪС ЗНАЧИТЕЛЕН ТУРИСТИЧЕСКИ ПОТЕНЦИАЛ

ро село се намира **черквата „Архангел Михаил“**, построена през 1864 г. Според местните хора манастирът и черквата „Архангел Михаил“ са покровители на селото – пазят го от опожарявания, болести, наводнения и други злини.

В близост до черквата „Архангел Михаил“ се намират **храмът „Св. Атанасий Велики“ и параклисът „Паисий Хилендарски“**.

В пределите на новото село е **черквата „Св. св. Константин и Елена“**, която е най-посещавана от миряните. Тук са още **храм „Св. Параскева – Петка Търновска“ и параклис „Св. св. Петър и Павел“**.

Подробни сведения с интересни предания и легенди за Баничанските храмове може да намерите в книгата на краеведа Николай Даутов – „Места, свързани с християнството в община Гоце Делчев“, издадена през 2011 г., а също и в обемистия труд за манастира, озаглавен „Баничанската Св. Богородица“ от Цанко Сегафимов, изд. 2021 г.

Истинско културно чудо за Баничан е изработената в продължение на шест месеца **уникална везана карта на селото** от Румяна Джибова – секретар на читалището и Таня Качарова. В нея е представено природното и културно наследство на Баничан чрез шевици от далечното минало до днес. Пресъздадени са 23 символа и има 23 уникално извезани шевици на петте православни храма, дванадесетте щъркелови гнезда, двата минерални извора, белия и червения кромид, двете реки, минаващи през селото и др. Тази ръчно бродирана географска карта получава признание на Българската картографска асоциация и се смята за истински принос в картографията.

Вековна традиция за жените в Баничан е плетенето на вълнени чорапи, част от тях запазени такива, каквито са били в далечното минало. В тях се наблюдава живописно съчетание на цветове и орнаменти, едно вълшебство

от красота и изкуство.

В над 25 държави от 5 континента могат да се видят чорапи от Баничан. Достигат и до Кралския дворец във Великобритания, като дар за сватбата на Хари и Меган. По този повод майсторките на чорапи от Баничан получават благодарствено писмо от кралица Елизабет II.

В селото е обособено място за показ на чорапите – те са 9 модела – за моми, за семейни жени, за по-възрастни, за жени и мъже и др. Мястото е наричано **Музея на чорапа**. Понякога по покана той е пътуващ из страната и дори в чужбина, като освен уникалните чорапи се показват и автентичната местна носия (най-впечатляваща е престилката) и везаната карта.

Няма друго село в общината с толкова много (над 20 на брой) щъркелови гнезда. Почти всички те се намират на централната улица в селото, наричана от някои „Булевард на щъркелите“. Определени грижи се полагат за тях, те са гордост за местните хора. А отскоро на високо място в землището на Баничан се обособи **модерна площадка (обсерватория) за наблюдение на птици**.

Напоследък село Баничан се прочу из България със създадената тук **„старчески дом за магарета“** (приют) - може би единствен в страната. На обширно

място извън селото те – около 60 на брой – изживяват годините си, дадени им от Бога, под наблюдение и грижа на ветеринарен лекар и осигурено медицинско обслужване.

На две места край селото бликат минерални извори, където водата се бутилира и се предлага на пазара. Тя е бистра, без миризма, приятна за пиене, с температура 19-20 градуса. Въздейства успокояващо на болните с функционални разстройства на нервната система. Някои специалисти свързват името на селото с наличието на минерални извори.

Местните хора си имат и „Песен за село Баничан“, създадена през 2022 г. по текст на Соня Кацарска, музика и аранжирмент на Валери Димчев – доказателство за любовта им към родното село.

В една стара песен се споменава за най-важния, специфичен поминък на всяко едно от 75-те села в Неврокопско. За Баничан това е кромидът – „бял и червен, мек и благ, може да се яде като ябълка“. Явно е издигнат в култ.

Към март 2022 г. село Баничан наброява 532 жители. Значителна част от тях работят в близкия (на 6-7 км.) град Гоце Делчев.

Страницата подготви
Атанас ПАНЧЕЛИЕВ

Пред манастира „Успение Пресвета Богородица“

Везаната карта

СТАРТ НА НОВАТА ТУРИСТИЧЕСКА ГОДИНА

С поход от I-ва категория трудност и с празник на хижа „Българка“ туристи ветерани от 21 клуба дадоха началото на активния туристически сезон. Събитието, което е част от Календарния план на Федерацията за 2023 година, се проведе в началото на април. Организатори на проявата са ТД „А-21“ – Троян и БФТВ с председател Румен Узунов.

В дъждовния пролетен ден тихата гара Кръстец, разположена в Дъбовския проход, на 866 м н.в. е оживена от гласовете на десетки туристи, които слизат с нетърпение от влака. Живописните гледки от прозореца по влаковото трасе вече са пред нас и предстои да се насладим „на живо“ от впечатляващата природа. Денят е мрачен, вали дъжд от сутринта.

Надяваме гетите, пристягаме раниците, мятаме дъждобраните и поемаме в ранния следобед за х. „Българка“. До там имаме час и половина път. Дъждовните капки отчетливо барабанят върху нас, сякаш са решили да определят темпото ни на ходене. Ние не

си даваме зор и се опитваме да стъпваме на по-плитки участъци в многобройните потоци, тръгна-ли срещу нас надолу из пътя. По средата на прехода водното трасе свършва и нагазваме по раз-мекнати кални пътеки. Дишахме с пълни гърди приятния озониран въздух. Край нас се стелят зелени поляни от див чесън (левурда), берем по малко за вечерната салата и се оглеждаме за хижата. След два часа, до последно ухажвани от дъжда, мокри и кални, уморени и гладни, влизаме в топлата хижа. В дъното на просторната трапезария, в откритата камина, се вие пламък от огромни цепеници и създава домашен уют. Очертава се хубава вечер.

Хижа „Българка“ е кацнала на 1135 м н.в., на превала на Тревненския проход в Стара планина. След няколкогодишно прекъсване хижата е напълно реновирана и отново посреща гости при отлични битови условия и кухня.

Навън нощта е притиснала Балкана, дъждът е спрял, студът сковава въздуха, вали рехав сняг. В трапезарията кипи празнично настроение. С пожелания и на-здравица за ползотворен турис-

тически сезон председателят на БФТВ Румен Узунов приветства ветераните. Хижарят Димо Станкев също ни поздравява: „Приятно ми е, когато хора като вас, ветерани в туризма с толкова висок дух, са мои гости!“

Новият ден ни посреща в дрипава снежна одежда, хладен и свеж. Правим обща снимка пред хижата и поемаме към връх „Българка“. Липсата на маркировка ни обкръква и губим половин час. Подминали сме единствения ориентир към върха – стара, изоставена бариера, чиято половина едва се вижда вдясно на отбивката за върха. Гъстата мъгла, която се спуска, попречи по-късно и на самия връх, като скри от нас красивите гледки на хоризонта. Но поне ни остана удовлетворението да стъпим на още един Старопланински връх, макар и със скромните 1445 м н.в. Оставаме няколко минути горе и бързо се спасяваме от режешия вятър и проникващата мъгла. Надолу е лесно и бързо, този път вървим по преки пътеки, скоро съзираме хижата, която отново ни прегръща с топлината си. И втората вечер веселието е на максимална степен – музика,

песни, китара, танци.

А ние пишем в книгата за впечатления топли думи за Димо Станкев и екипа му: „Прекрасен подслон! Уютна атмосфера! Отлична храна! Невероятни преживявания! Красива планина! Всичко това дължим на стопаните на

обновения Горски дом „Българка“. Благодарим от сърце!“

На сутринта слизаме до гара Кръстец. Разделяме се. Но още през май отново ще се срещнем в Пирин. Активният туристически сезон започна!

Снежана ИВАНОВА

ИЗ МИСТИЧНАТА И ЕНЕРГИЙНА САКАР ПЛАНИНА

В средата на април т. г. група туристи – ветерани от Айтос се отправихме към разкопките край с. Кабиле край Ямбол. Регионален исторически музей Ямбол ни посрещна със широко разтворени порти. В него се съхраняват безброй безценни експонати в отделите археология, праистория, антична

нумизматика, средновековие XV-XIX век, фондове: възраждане, етнография, нова и най-нова история. Разгледахме етнографски комплекс – кв. „Каргон“ и Археологически резерват „Тракийски и античен град Кабиле“.

Разкопките край музея свидетелстват за тракийска и римска цивилизация.

Посещението на манастир „Св. Рождество Богородично“ в с. Кабиле ни кара за сетен път да осъзнаем, че не всичко е материално.

По програма се отправяме към град Елхово, където посещаваме музея с богато археологическо наследство. С фотоси и археологически материали са показани

результатите от проучванията в този край. Прекрасни находки.

Етнографската експозиция на музея е разположена върху площ от 244 кв. м в четири зали.

Празнично грейт от витрините експонати на традиционни носии, носени преди повече от век и избродирани от сръчните ръце на елховски жени, които с високо майсторство, фантазия и естетически усет са претво-

рвявали природата в шевици и са вградили мечтите и стремежите си за любов и щастие. Устремският манастир „Света Троица“ ни посреща освежен и сякаш обновен. Още една чудесна духовна обител, място за усамотение и човешки размисъл. Сакар планина ни очарова с нейната притихналост и загадъчност. Това излъчват и долмените, които разгледахме в околностите на с. Хлябово. Тук се преплитат тракийска и римска култура.

Прекрасният разказ на уредника в Историческия музей в Тополовград ни помага да си доизясним видания край с. Хлябово. Сакар планина, както и Странджа, пази своята загадъчност, а ние търсим отговори на различни въпроси.

Завършваме екскурзията с разглеждане на центъра на град Ямбол. Красива си, България, дните ни няма да стигнат да надникнем в чаровните ти кътчета, пълни с красота и минало.

Янка ИВАНОВА,
КТВ при ТД „Чудни скали“ – Айтос

КНИЖНА ЛАВИЦА

ЛЕГЕНДАРНА
ХИЖАРКА ОТ
ТРОЯНСКО
Е ПРОТОТИП
НА ГЕРОИНЯ В
РОМАН

Авторът Милан Нанков от Ловеч издаде новия си роман „Хижарката и скита“. Книгата е вдъхновена от живота на Дана Мичковска – легендарна хижарка и пазителка през последните близо четири десетилетия на Зелениковския скит „Свети Йоан Предтеча“ при Троянския манастир, любимото място за отход на поколения български архиепископи.

Тя е опит да представи и постигне помирение между такива категории като престъпление, наказание и прощане – на фона на едно битие, отдадено сред старопланин-

ската пустош на безусловно служение на православната ни църква в края на една епоха и началото на друга. Текстът внушава най-вече чрез главната си героиня, че Бог е готов да ни даде винаги нужната сила, за да простим, дори прошката да е в разрез с канона.

В книгата достоверността и художествената измислица се допълват в едно съзвучие. В нея на заден план се издига и образът на Планината, изричан с нейната вековна красота и днешните наши посегателства върху нея.

ЗАВЪРШИ XXIV-ТИ ПРАЗНИК НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ПЕСЕН „ПРЕКРАСНА СИ, МИЛА РОДИНО - 2023“

На 22 април 2023 г. в Казанлък, в Долината на розите и тракийските царе се проведе XXIV-и празник на туристическите и патриотични песни „Прекрасна си, мила Родино“. Със съдействието на Община Казанлък, ТД „Орлово гнездо“ и Военен клуб Казанлък, ВГТП „Ехо“ организира и проведе своя традиционен Песенен празник.

Участваха 13 хорови състава и вокални групи от цялата страна с над 250 хористи.

Своите програми представиха: МВГ „Вежен“ – Тетевен; Дамски хор „Света гора“ – Велико Търново; Туристически смесен хор „Еделвайс“ – Велико Търново; хор „Иван Апостолов“ – Петрич; Вокална група „Планински бисери“ – град Елена; хор „Кайлъшко ехо“ – Плевен; хор „Средногорски звуци“ – Стара Загора; Туристически хор „Планинско ехо“ – Шумен; хор „Планинска песен“ – София; ВГ „Севтополис“ към НЧ „Искра-1860“ – Казанлък; ВГ „Шипка“ – Пловдив; ВГ „Акустика“

– София и ВГТП „Ехо“ – Казанлък. Празникът беше открит с музикален поздрав от ВГТП „Ехо“, както и с приветствие от председателя на ТД „Орлово гнездо“ Желю Желев.

Прекрасните изпълнения на певците огласиха залата на Военния клуб и създадоха неповторима атмосфера на приятелство и единение, на любов и възхищение от красотите на България. Залата бе изпълне-

на с приятели и почитатели, за които туристическата песен е духовна наслада и преживяване.

ВГТП „Ехо“ с художествен ръководител Валентин Узунов благодари на всички участници, уважили празника и им пожела нови срещи по дивните кътчета на Родината.

Мариан НЕНКОВ,
председател ВГТП „Ехо“,
Казанлък

МЕДИЦИНА В
ПЛАНИНАТА

exo ЗДРАВЕ

ТЕЧНОСТИТЕ КАКВИ И ПО КОЛКО ДА ПИЕМ

Водният баланс на тялото е равновесието между загубата на течности (през бъбреците, кожата или белите дробове) и приемът им с вода и храна. В нормални условия на умерения климат един възрастен човек губи по 1.5 – 2.5 л течности на ден. „Видимите загуби“ през бъбреците се движат в стойности 1 – 2 л за 24 часа, а „невидимите“ – от изпотяването (и при ниски температури на околната среда!) и белите дробове (за овлажняване на вдишвания въздух) в страните с умерен климат и ниска надморска височина достигат между 0.5 и 1 л за 24 часа. По време на заболяване водните загуби се увеличават – за всеки градус над 37.0 °C ще трябва да даваме допълнително по 1 л течности.

Физиологичните загуби на вода у здравия човек за 24 часа са около: бъбреци – 1500 мл; кожа – 700 мл; бели дробове – 700 мл; чрез дефекация – 100 мл.

Колкото по-малка е подкожната мастна тъкан, толкова по-голямо е водното съдържание на организма. В същата степен обаче се повишава и лабилността на водното равновесие. При телесно съдържание със 7.5 л вода загубата на 2 л води до затормозяване на умствената дейност, при загуба на 3 л се появява световъртеж, а при 4 и повече литра – остра сърдечна недостатъчност, кома и смърт.

Функцията на бъбреците е много чувствителна към състоянието на водния баланс и е добър косвен негов показател – количеството на урината и нейният цвят са най-очевидният признак за това: по-малко от 500 мл на ден и тъмно жълт или оранжев цвят на урината говорят за изтощаване на водните резерви. Количество над 2000 мл и светложълт цвят говорят за прекалено оводняване.

При тежко физическо натоварване общите водни загуби могат да надхвърлят 10 – 12 л за 24 часа. На голяма височина загубите от белите дробове достигат до 4 – 5 л / 24 ч. При температура на въздуха над 30 °C смъртта може да настъпи при 15% дехидратация от телото на тялото. При по-ниски температури смърт от обезводняване настъпва обикновено при 25% дехидратация. При температура на околната среда от 44°C дори с прием на 3.5 л вода на ден настъпва дехидратация. С нейното настъпване обаче спира изпотяването.

ДЕХИДРАЦИОННО ИЗТОЩЕНИЕ

Дехидратацията е дисбаланс в телесните течности. Причините са: недостатъчен прием на вода и електролити или прием в количество, което не компенсира физическото натоварване; извънмерна загуба на течности – най-често това е при диария и повръщане.

ПОДДЪРЖАНЕТО НА ВОДНИЯ БАЛАНС Е ОТ ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ВАЖНО ЗНАЧЕНИЕ.

Дехидратацията може да настъпи незабележимо и когато

водната загуба надхвърли 10% от първоначалното телесно тегло на потърпевшия внезапно да настъпят тежки проявления. **Пътешественикът не трябва да чака да ожаднее, за да поема течности.** Целта е да се приемат 2 – 4 чаши студени течности на всеки час. Някои от любимите на българските туристи напитки – чай, кафе, течен шоколад и концентрирани спиртни напитки допринасят допълнително за обезводняването. Първите три са силни диуретици, последните при разграждането си извличат много вода от организма. Подсладените напитки също увеличават водните загуби.

Най-характерната клинична проява при постепенното обезводняване на организма е силният световъртеж.

Симптомите се определят от степента на дехидратация:

При загуба на 1 – 5 % от телесната течност настъпва силна жажда, кръвното налягане се повишава, появява се сърцебиене, отпадналост, сънливост, раздразнителност, понякога гадене. Лигавиците на устата са сухи, еластичността на кожата се понижава. Отделената урина е тъмна и концентрирана;

6 – 10 % – световъртеж, главоболие, задъхване, мравучкане по крайниците, колапс, блънуване. Думите не се произнасят ясно, слюноотделянето се прекратява.

По-нататъшната дехидратация води до отслабване на зрението и слуха, отделянето на урина се прекратява напълно. Настъпват загуба на съзнанието, гърчове, нарушения на гълтателния рефлекс, необратими промени в централната нервна система и сърдечно-съдовата система, кома и смърт.

Съгъването на кръвта и намаляването на обема на циркулиращата кръв водят компенсаторно до по-често свиване на сърцето. С усложняване на състоянието дори при минимални физически усилия пулсът се ускорява значително. Забавя се секрецията на стомашен сок, снижава се неговата киселинност, в резултат на което се понижава апетитът и общото количество на приемана храна. При липса на вода и наличие на храна, трябва да ограничим послед-

ната – процесите на храносмилане изискват значително участие на вода. Белтъчната и мазната храна дават много продукти на окислението, а колкото повече такива продукти се образуват, толкова повече вода е необходима за произвеждането на урина за тяхното изхвърляне.

Силната умора потиска рязко функцията на слюнчените жлези и от сухотата на лигавицата на устната кухина възниква усещането на лъжлива жажда. За да се отстрани това чувство е необходимо да се увеличи слюноотделянето и стимулирането на жлезите с продукти, които съдържат различни киселини – ябълкова, лимонена, кисел. Най-добри за утоляване на жаждата са зеленият чай, айранът и кумис (продукт от ферментирането на камилско-то мляко).

ЖАЖДАТА Е МНОГО НЕТОЧЕН ПОКАЗАТЕЛ И ТЕЧНОСТИТЕ ТРЯБВА ДА СЕ ПИЯТ ПО ПРИНУДА

За да се компенсират водните загуби от изпотяването, трябва да се поемат големи количества течности. Когато в условията на висока температура човек приема вода само до изчезване на чувството на жажда, тялото постепенно се дехидратира с 2 до 5%. За да се поемат такива достатъчно количество е необходимо волево усилие. Необходими са по 0.5 л допълнителен прием на течности след изчезване на чувството за жажда. Необходими са по 2 грама сол на всеки литър, изгубен с потта.

Чувството за утоляване на жаждата настъпва 10 – 15 минути след приема на течности. Ето защо течностите трябва да се пият на малки глътки и да се задържат в устата – така се наситят рецепторите на горното небце и се понижава чувството на жажда. Затова в Средния Изток сърбат кафето и чая.

ТЕЧНОСТИТЕ СЕ ПРИЕМАТ НА МАЛКИ ГЛЪТКИ. ТАКА СЕ ПОНИЖАВА ИЗПОТЯВАНЕТО И ОТДЕЛЯНЕТО С УРИНАТА

Солта (натриевият хлорид), калият и хлорът са от особено значение за функционирането на организма – дневната нужда от сол при възрастен човек е в рамките на 3 грама. Повишеното изпотяване води до значителни загуби на сол.

ПРИЕМЪТ НА ГОЛЯМО КОЛИЧЕСТВО ВОДА БЕЗ НЕОБХОДИМОТО КОЛИЧЕСТВО СОЛ ВОДИ ДО УВЕЛИЧАВАНЕ НА ПОТЕНЕТО И ДО ДОПЪЛНИТЕЛНА ЗАГУБА НА СОЛИ, КОЕТО ЗАДЪЛБОЧАВА ОБЕЗВОДНЯВАНЕТО.

Получава се един порочен кръг, който може да доведе до тежки последици. Така че към питейната вода трябва да се приемат солени храни или напитки, които съдържат сол и електролити, като например бирата. Много подходящи са плодовите сокове, газираните напитки и супите, както и различните подсолени закуски – солети, чипс или снакс. Храносмилателната система може да приема максимум по 1 л вода на час, колкото е максималното количество за всяко интензивно натоварване (0.8 – 1 л/ч). Ето защо при натоварвания до 1 час е достатъчно да се пие само вода, тъй като тя се усвоява най-бързо от организма. Приемът на по-голямо количество течности натоварва значително сърдечно – съдовата система.

БОРБА С ОБЕЗВОДНЯВАНЕТО

При лица с хронични заболявания трябва да се коригират и други фактори. Тежко болният човек е със слаб апетит и често отказва да приема вода и твърда храна. Трябва да бъде убеждаван да приема някакви течности на малки глътки през 15 – 20 мин. Лицата, които повръщат непрекъснато или са в безсъзнание, трябва да получават тези течности по венозен път. За това се изискват специални познания. Ако можем да осигурим евакуация в рамките на 1 – 2 дни и през това време загубата на течности не се е

увеличила, това няма да е фатално.

В такива случаи можем да опитаме въвеждането на течности в устната кухина с обикновена супена лъжица. Два литра 5% разтвор на глюкоза или друг електролитен разтвор през устата обикновено балансира водните нужди на организма за 24 часа. Глюкозата оказва значително въздействие и върху позивите за повръщане.

На българския пазар се предлагат в голямо разнообразие изотонични разтвори. Те набавят нужните електролити и минерални вещества, които са загубени с потта при продължителни натоварвания. Предлаганата при спортисти схема по 500мл/час през 15 мин на малки глътки не е удачна за тренинг. Не са удачни и раниците с мундшук (кемъл бак). Най-практичната профилактика е прием на 500 мл вода (2 чаени чаши) или бира сутрин преди тръгване. Идеалният вариант е течностите да са по-хладни от температурата на околния въздух, но да не са под 10 °C. Оптимални за атлетите-аматьори са разредените с минерална вода плодови сокове, например ябълков сок и вода в съотношение от 1:3 до 1:1. По време на самото физическо натоварване не се препоръчва да се пие газирана вода, защото бъбречната функция се влошава, освен това води до допълнително раздразняване на стомаха. Въглеродният двуокис, който се съдържа в такава вода, може да предизвика и оригване. След физическа дейност обаче се препоръчват газирани напитки и бира, защото те притежават много въглехидрати и минерали, и така възстановяват киселинния баланс. Този, който се поти обилно и изпитва постоянна жажда, трябва да приеме до закуска 5 – 10 гр сол и да я покрие с вода до пълното утоляване на жаждата. Излишното количество сол води до задържане на вода в организма.

ВОДНО ОТРАВЯНЕ

Това е състояние, което настъпва след силно обезводняване и последващо поемане на голямо количество вода за кратък период от време – храносмилателната система не може да преработва повече от литър вода на час. Може да се получи и при махмурлук или при опит за избягване на такъв, когато лоши другари ни принуждават да пием много вода. Всяка година се регистрират много смъртни случаи от водно отравяне в специалните армейски части, на колеканските „партита за побратимяване“ в САЩ или при спазване на „водни диети“ за отслабване (водата отслабвала чувството на глад) – дори в хляба водата съставлява 40% от неговия състав. Причината за това състояние е именно описаният по-горе дисбаланс на електролити – прекаленото разреждане на калия и натрия в кръвта чрез прекомерния прием на вода води до подуване на клетките на човешкото тяло, включително и на мозъчната тъкан. Това първоначално води до ВОДНА ИНТОКСИКАЦИЯ или т.нар. хиперхидратация. Когато приемът на вода продължи, клетъчните мембрани вече не могат да издържат на повишеното налягане и започват да се пръскат и съответно да предизвикат мозъчен оток, кома и смърт. Това определя и клиничната картина: диария, обилно слюноотделяне, ГЛАЗОБОЛИЕ, гърчове, повръщане и болки в корема. По-късно настъпва дезориентация на съзнанието и кома (поради мозъчния оток). Лечението е евентуално спиране на приема на течности, подсолени бисквити, чипс, солети или други източници на сол.

д-р Славян Стоилов

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ТУРИЗЪМ В РУСЕНСКО

Русенско Поломие, Ломията, Ломовете са различни имена на каньоновидната долина на р. Русенски Лом и притоците й Черни, Бели, Баниски и Мали Лом. Това е една значителна територия с речни тераси покрай коритото на реката, притоците и суходолията, с разнообразен релеф и буйна растителност. От околните равнинни терени я отделят отвесни скални стени с височина от 30 до 70 м или стръмни брегове. Скалите са варовикови, силно окарстени и в тях природата е моделирала множество причудливи скални форми, ниши и пещери. Част от тях човекът е използвал от най-дълбока древност до днес.

Долината на Ломовете е изолирана от прилежащата Дунавска равнина и в нея няма големи селища и промишлени структури. Пътищата са предимно коларски, до колкото ги има, или туристически пътеки. Тази затвореност е позволила развитието на богат растителен и разнообразен животински свят. Още през 1970 г. голяма част от Поломието е защитена със създаването на Природен парк „Русенски Лом“. Разнообразието на природни и културно-исторически забележителности, някои по-популярни, а други отскоро социализирани и още неизвестни дори за русенци, води целогодишен туристически поток в Русенското Поломие.

Най-предпочитани са двудневните уикенд турове в района. В почти във всяко от крайречните

села има къщи за гости, магазини, а на няколко места и бензиностанции. Възможностите за придвижване в района са две: с автомобил по заобиколни асфалтирани пътища могат да бъдат посетени най-популярните забележителности, каквито са Басарбовски манастир (10 км от Русе), Ивановски скални църкви (24 км от Русе), Средновековен град Червен (33 км от Русе), пещера Орлова чука (35 км от Русе). Това са обекти с прилежащи паркинги, щандове за сувенири и храни, екскурзоводи, санитарни възли. Те имат сайтове с подробности за работното време, цени на билетите, почивни дни и пр.

Най-интересните маршрути за пешеходен и приключенски туризъм са обозначени с указателни табели и с лентова маркировка (червена по дължината на реката

и с други цветове за напречните пътеки). Те са в ареала на селата Иваново, Кошов, Червен, Табачка, Пепелина и Широково по Черни Лом и селата Иваново, Нисово, Писанец, Сваленик по реките Бели и Мали Лом. И в двете посоки има добре маркирани пътеки, върви се най-често през крайречни горички и поляни, но има и отбивки в скалите с нетрудни изкачвания.

Най-голямата концентрация на скални манастири в България е в Поломието. През Второто българско царство гъстотата на християнските обители е изключително голяма и се обособява своеобразна Ломска скална Света гора, като някои от манастирите са имали подкрепата на българските царе. Част от обителите са издълбани от исихасти. Исихазмът е средновековно християнско учение, пропо-

вядващо скромност и усамотение в недостъпни скални обители, покровителствано от тогавашните български царе и патриаршия.

Повечето скални църкви и манастири по тези маршрути са отбелязани на картите, а на терен има указателни стрелки. По-големите манастирски комплекси са с повече от един етаж и с по няколко килии. В няколко от тях са запазени фрагменти от стенописи.

Освен споменатите край Иваново скални църкви, включени в списъка на ЮНЕСКО за световното културно наследство, интересни за посещение са: манастирът Грамовец между селата Иваново и Кошов, манастирът Кошута, както и Голям и Малък рай манастир между селата Кошов и Червен, скалната църква в Москов дол до крепостта Червен. При село Табачка

се намира светилището „Водна“, в което археолозите са открили следи от траки, римляни, византийци и средновековни отшелници. При с. Пепелина е екстремната „Пътека на исихасти“ – изкачване с елементи на Виа ферата, което стига до средновековен скален манастир и продължава до горния край на скалите. А на брега на Мали Лом, освен посетителският център на ПП „Русенски Лом“ се намират Голям и Малък Нисовски скален манастир. През последните две години се провеждат разкопки на античната крепост при с. Широково, която се извисява на скалите, при които се сливат Баниски Лом и Черни Лом.

Други интересни събития и обекти в Поломието са местните сбирове и фестивали, като „Джамап“ в с. Кошов, Празникът на гъбите в

24 МАЙ - БЪЛГАРСКАТА АЗБУКА...

от стр. 1

Пишейки за празника, не можем да не си спомним с умиление за Вазовите „Радини възнения“ от „Под игото“, където е описано честване на българската азбука от епохата на Възраждането в родното школо. Малко се знае за онзи 11 май 1857 г., когато в Цариград с появата на българската църква „Св. Стефан“ в епархийското училище е почетена паметта на светите братя. Учениците изпяват няколко църковни песнопения пред иконата „Св. св. Кирил и Методий“, без да съзнават, че тяхното възпоминание възкресява традицията и поставя началото на нов световен и български празник. Празник на просвещението. В арменския летопис от 1813 г. се споменава за честването на празника на 22

май 1813 г. в Шумен.

По инициатива на Найден Геров се организира празник на Кирил и Методий – създатели на глаголицата за първи път на 11 май 1851 г. в епархийското училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Пловдив. Денят не е случайно избран – това е общият църковен празник на двамата светии. Във възрожденските източници първите известия за празника срещаме в „Христоматия славянско-славянско“ от 1852 г. на Неофит Рилски. Денят на честването става ярък израз на националната идентичност, на българското преклонение пред образованието, науката и културата.

В спомените на видния книжовник и педагог Йоаким Груев четем за събитието. Възторгнат, той решава да покани чрез „Цариградски вестник“ българите, пишейки: „Народен дълг е да почитаме и

славим паметта на нашите първоучители“. Негвата покана, съпроводена от частни писма до приятели и учители намира благосклонен прием. На 11 май 1858 г. в Пловдив и в съседни селища се отбелязва училищен празник – „без участието на народ и духовенство“. Честването на българската писменост и книжнина набира скорост, за което Йоаким Груев пише: „Бляскаво празнуване паметта на Св. св. Кирил и Методия се нагна в Пловдив на 1860 г., когато градът се сдобил с българска църква. На 11 май, след тържествено богослужение в храма „Св. Богородица“, духовенството, придружено от ученици и от народ, с литии отиде в училището, дето след водосвет аз изрекох поучително слово с обяснението на празника... Така се положи начало на тържественото празнуване на 11 май, който от година на годи-

на се обобщи не само по цялата Пловдивска епархия, но и по цяла България, и от училищен празник, какъвто беше изпърво, достигна да стане всеобщ, народен Великден.

Този ден е важен и доколкото отваря една от онези страници в историята, в които „българският гений е записал важни и знаменити събития“, доколкото и ние сме допринесли с нещо „за историята на общочовеческия напредък“.

Празникът на Св. св. Кирил и Методий започва редовно да се отбелязва в Шумен и Лом от 1860 г., в Скопие – 1862 г., във Варна – 1863 г. 11 май се установява като църковен празник на светите равноапостоли Кирил и Методий. В София празникът е организиран от учителя Сава Филаретов.

С въвеждането на Григорианския календар след 1916 г. Денят на светите братя Кирил и Методий се измества от 11 май на 24 май, но Българската православна църква продължава да отдава почит на светите 13 дни по-рано по църковния литургичен календар. Така 24 май се налага като Ден на българската просвета и култура и на славянската писменост.

Въздигането на Кирил и Методий като равноапостоли и велики християнски учители става в България още с идването на техните ученици през 886 г.

На 24 май в България се чества делото на славянските просветители Кирил и Методий, на българската просвета и култура, включително и създаването на кирилицата в Преславската книжовна школа. „Спасявайки делото на св. св. Кирил и Методий, България е заслужила признателността и уважението не само на славянските народи,

но и на света. Докато човечеството влага истинско съдържание в думите напредък, култура и човечност...“, пише проф. Роже Бернар през 1851 г.

По време на борбите за църковна независимост през 19 век делото на Кирил и Методий се превръща в стимул за противопоставяне на гръцката Вселенска патриаршия. След 1878 г. празнуването на Кирил и Методий се развива в две посоки. В свободна България той се ограничава до училищен празник. В Македония и Одринско, които са под юрисдикцията на Българската екзархия, той запазва функциите си и на демонстрация против османското управление, както и против асимилаторските домогвания на сръбската и гръцката пропаганда.

Празникът е двоен (отбелязва се по стар и по нов стил): църквата почита паметта на светите равноапостоли Кирил и Методий, както е било отколе (навярно още от XII в.) на 11 май. Същото потвърждава Иван Вазов, който чествал като дете първия 11 май в Сопот: „Има някаква великденска тържественост в този ден, светъл и благодатен. Защото 11 май е един Великден, Великден на духа и на просветата, на възкресението на новите надежди на един народ...“ Относно на 11 май 1867 г. в Калофер, Христо Ботев изнася скандална реч, която взривява духовете и баща му, даскал Ботьо Петков, издейства стипендия и го праща да учи зад граница. За казаното разбираме от Ботева публикация във в. „Знаме“, посветена на 11 май и делото на Солунските братя (от 9 май 1875 г.), в която пише: „Днес почти сичкият славянски мир празнува денят 11 май“. За Ботев

10-ТА ЮБИЛЕЙНА ЕКСПЕДИЦИЯ НА БПД

„СБОРЯНОВО - ВОДЕН“

Отново се натъквихме. За десети път! Защо ли? Защото този район се оказва като брашнен чувал. Затова ни бяха нужни повече хора, та така и стана. Събрахме се 17 души от Исперих, Кубрат, Русе, Търговище, Попово и София. Както обикновено, намерихме подслон и удобства в археологическата база „Камен рид“, която за пореден път ни бе любезно предоставена от Историческия музей в Исперих. И започнахме. Първата и главна задача ни бе обходът на каньона на река Война в пределите на ДЛС „Воден - Ири Хисар“, където отново бяхме допуснати от директора инж. Кирил Колев. Районът за обход беше твърде голям, та се разделихме на две групи, които тръгнаха една срещу друга от двата му края, като се ръководехме от топографска карта с мащаб 1: 5000, която си бяхме разпечатали предварително. Там бяха отразени скалните откоси, разположени ту на единия, ту на другия бряг на реката.

Почти без изключения пещерите в Сборяновско-Воденският район на проучване се намират в основата на скални венци. Така беше и край Война, като тук, на места височината им достигаше 20 м. Дърветата не се бяха разлистили и входовете на пещерите, където ги имаше, не бяха маскирани от растителност и даже изпъкваха, тъмнеейки на фона на сиво-белите варовикови скали. „Моята“ група - Ричко (Д. Танев) и аз успяхме да издирим и да картираме 6 пещери, като пропуснахме няколко, които ни се сториха прекалено къси. Най-дългата от тях нарекохме „Високата“, защото входът и зееше на около 4 м височина от основата на въздигаща се 20-метрова скала. Оказа се, че дължината и е 33 м – относително голяма за района пещера. Предварвайки събитията ще кажа,

че най-дълга сред проучените по време на експедицията пещери бе една все още безименна пещера с дължина 53 м. Късметлии да я открият и изследват се оказаха П. Делчев, В. Величков, Л. Стойчева и С. Станоев. Хвала им! Но и ние не бяхме за пренебрегване, защото в резултат на щастливо претърсване на каньона, буквално камък по камък, успяхме да открием и картираме общо 14 пещери. Докато това се случваше, „отборът“ на Алексей Стоев, в който оперираха и Ст. Стойчев и археологът М. Георгиев, обхождаха и картографираха обекти в каньона на река Царацар. Усилията им прибавиха още 6 към общия сбор от проучени за деня пещери, но „тандемът“ „удар“ още две пещерици в горното течение на р. Война, та ги закръглихме на 22. Вечерта нямаше как да не вдигнем надръжница за постигнатия успех край горящия в карето на базата огън!

Денят преди Цветница започна с ръмеж, което първоначално предизвика отпускане на редиците. После се стегнахме и се „разлетяхме“ на три страни. Сашо Попов поведе русенските си кандидат пещерници към Бербер кая, за да ги учи как се картира пещера. Ники Колев се зае да покаже търсена, но не намерена през миналия ден пещера. Щом се върна, той и баща му Александър Александров (един от най-добрите познавачи на района) се наеха да ни разкрият една от тайните на Сборяново – античната кариера за добив на строителен материал и хромели. Насочихме се натам. Първо с кола, после по горски път и накрая през шубраците. Това човешко творение за намираще почти на ръба на надвесните над дива долина скали. Там явно си личаха местата, откъдето са били отцепвани

каменните блокове, а и хромелите. Най-много внимание привлече заготовката за изваждане на два хромела. Снимахме до насита – такива неща не се виждат всеки ден. Слънцето се усмихна, за да ни подсказва, че бихме могли да отхвърлим още малко работа. По идея на Стойчо Стойчев една камерна група отново се отправи към долината на р. Царацар в околностите на с. Иван Шишманово. Бяхме преброили и проучили основно левия й бряг, но не и десния. Впрочем, работейки там през лятото, когато скалите са обгърнати в зеленина, така и не бяхме видели, че отсреща също има скали и зеят някакви отвори. Пещери? Можеше да се разбере само ако се провери на място. Това тръгна да правят „късметлиите“, за които бе споменат малко по-горе. Освен най-дългата за експедицията пещера те картираха още една, но района не бе изцяло обходен. И за добро, защото внезапно над нас се изля здрав пролетен дъжд. Той прекъсна и упражненията за изкачване и слизане по въже на двама ентузиаста, които лека-полека приобщаваме към нашата пещернашка дружина.

Разотидохме се тъкмо на Цветница, за да посрещнем този светъл празник с окичени с венчета от върбови клонки домове, които да ни предпазват от зло. Празничното ни настроение беше приповдигнато и от това, че само за два дни успяхме да открием, проучим и картираме 25 пещери. С това броят на проучените пещери в района стана вече почти 100, но по всичко личи, че това е не всичко. Продължаваме. През лятото.

Алексей ЖАЛОВ

да посетят „Острица“, най-подходящо е времето на цъфтенето, когато стръмнини и поляни се изпъстрят в чудни килими, а дървесата избухват в зелени облаци. Но с не по-малко очарование резерватът посреща и в други сезони – чак до есента.

Магнит за очите е не само растителният свят – из резервата примамват чудни скални образувания, може да се проследят в покой и в полет над 40 вида птици, а по земята 7 вида влечуги и 3 вида земноводни.

Туристите, които се нуждаят от подслон, могат да се възползват от гостоприемството на хижа „Славей“, която се намира на 960 м н. в. Всички посетители обаче трябва да са наясно, че могат да се движат само по маркираните пътеки, за да не влияят на местните екосистеми.

Борис САНДАНСКИ

80 ГОДИНИ РЕЗЕРВАТ „ОСТРИЦА“

Резерват „Острица“ е една от най-старите защитени територии в България. Неговият летопис започва през 1943 г. като народен парк с ПМС № 4507. С цел опазване на естествени находища на редки ендемични и реликтни растителни видове през 1961 г. е прекатегоризиран в природен резерват, а от 1999 г. има статут на „поддържан резерват“ с обща площ 163 хектара.

„Острица“ обхваща горски площи в Западния дял на планината Голо бърдо. В него изцяло попадат връх Острица и площи с надморска височина от 850 до 1146 м. в районите на общините Перник и Радомир. Изграден е от варовици, а склоновете му са полегати.

Любителите на природни чудеса тук са очаровани от панорамните планински изгледи и от срещите с един неповторим растителен свят. В ботаническо отношение „Острица“ се представя с 46 дървесни и храстови растения и с 316 тревисти и билкови видове. В

резервата виреят 42 ендемични и субендемични вида, от които 5 са български, а 37 – балкански. Към това богатство могат да се прибавят 22 реликтни вида. Към тази

интересна статистика може да се добави, че представените тревни форми са характерни за три континента – Европа, Азия и Африка.

За тези, които имат намерение

с. Красен, Пролетния събор пред пещера „Орлова Чука“, възстановки от бита и живота в средновековния град Червен.

Някои от къщите за гости със своя стил, обзавеждане и обслужване, са етнографски атракциони, каквато е Милковата къща в с. Кошов. Винарските изби в с. Нисово и в град Две могили предлагат собствени вина както от местни, така и от класически сортове грозде.

Специализираният туризъм в Поломието включва и наблюдение на птици. В района гнездят над 100 вида пернати, между които редките египетски лешояд и черен щъркел.

Поклонническият туризъм също има своето място в Поломието. Възстановено е литийното шествие от с. Нисово до Големия Нисовски манастир, което е било заб-

датата е важна като „празник народен, празник, който трябва да ни въодушевява с идеята за пълно духовно и политическо освобождение“.

Преминаването на България към Григорианския календар в 1916 г., при правителството на д-р Васил Радославов, измества празника на св. св. Кирил и Методий на 24 май.

Какво е значението на Светите братя за славянските култури? Чисто културно или християнско мисионерско? Как да бъде наричан езиковият носител на тяхното книжовно дело – църковнославянски или старобългарски? Това са въпроси, които тегнат с пълна сила през годините.

През 1968 г. Българската православна църква, вече със статут на патриаршия, въвежда т.нар. Новоюлиански календар и денят на Кирил и Методий се почита от църквата на 11 май по църковния календар. Но поради вече установената гражданска традиция светското, гражданското и държавно честване остава на 24 май. За официален празник на Народна република България 24 май е обявен с решение на Деветото народно събрание на 30 март 1990 г., а от 15 ноември 1990 г. е официален празник на Република България. Румънският парламент обяви със закон 24 май за Ден на българския език в Румъния.

В края на XX в. папа Йоан Павел II обявява двамата братя за „покровители на Европа“, заедно със св. Бенедикт. 24 май също така е Празник на народните читалища и Ден на българската журналистика (от 1990 г.)

Антоанета ТИТЯНОВА

ИЗ ИЗТОЧНИТЕ РОДОПИ

Пътуваме към **Маджарово**, сгушено на десния бряг на Арда в котловина, оградена от планински венец, за който геолозите твърдят, че е образуван от действието на древен вулкан. Градът носи името на войводата Димитър Маджаров, който заедно с Руси Славов и четите им през 1913 г. защитават бягащите бежанци и спасяват от гибел над 200 хиляди тракийски българи от кланетата на турския башибозук. В тяхна памет е построен

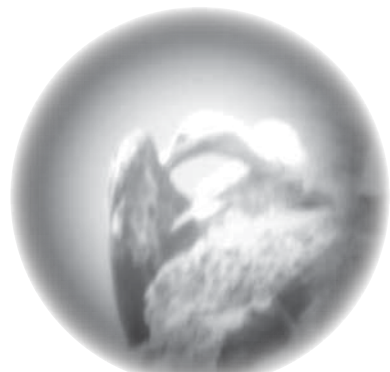
МЕМОРИАЛ-КОСТНИЦА „ТРАКИЙСКИ ПАНТЕОН“

който се намира на входа на града, до природозащитния център. През 1913 – годината на разорението на тракийските българи, стотици хиляди тракийци са принудени да напуснат родните си места в Одринска и Беломорска Тракия и да търсят спасение в България. Тогавашната турска армия избива цели села. В началото на октомври 1913 г., до българската граница на р. Арда, са избити над 1800 жени, деца и старци. На лобното място в памет на жертвите е издигнат този мемориал.

Ако доскоро Маджарово бе известен най-вече с природонаучния **Център на лешоядите**, то днес градът може да претендира за развит туристически център с новите си хотели и заведения и с възможностите за воден, пешеходен и велотуризм, пунктове за наблюдение на птици, близки мегалити, пещери и пр. Малко хора знаят, че по тези места и до днес златотърсачи добиват златни утайки в скали и шисти по течението и по речното й дъно. Но нека най-напред да разгледаме уникалния Природозащитен център „Източни Родопи“ (вписан в списъка на 100-те НТО под № 72-г) – по-известен със стряскащото име

ЦЕНТЪРЪТ НА ЛЕШОЯДИТЕ

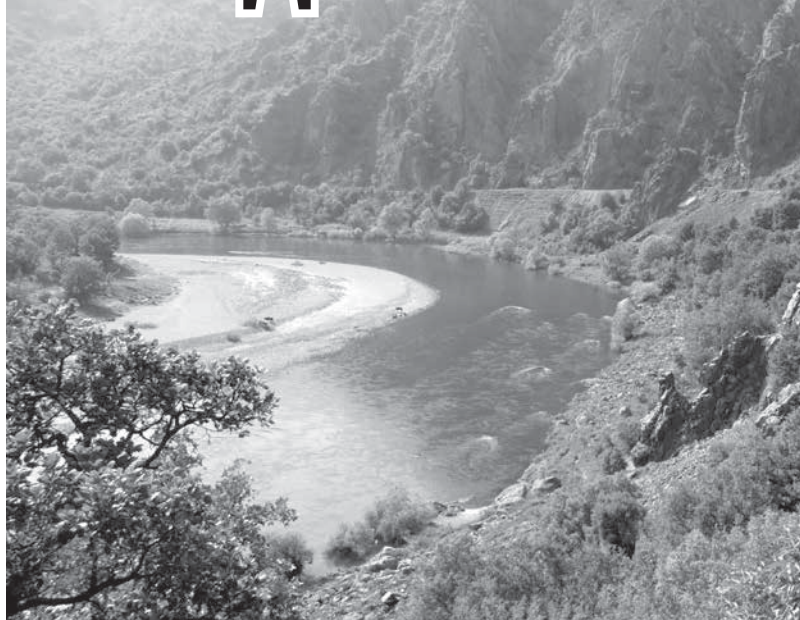
Единствено в Източните Родопи у нас гнездят или долитат няколко вида от т.нар. санитари на природата – египетски, брадат, белоглав и черноглав лешояд – общо около стотина двойки. Музейната експозиция на ентусиазираните млади хора от местното дружество на Българското дружество за защита на птиците е интерактивна и далеч от стандартните. Тя е съставена така, че в нея да преобладава игровият момент, като по този начин е лесно достъпна и интересна както за деца, така и за възрастни. Тук можете да чуете жабешки концерт и квакане, да слушате гласа на стотина птици видове, да познаете коя човка и кой отпе-

чатък от крака на кой вид лешояд са. Да видите яйцата и гнездата на тези екзотични птици. Голям макет показва точките на гнезденето им, а специално табло предупреждава за заплахите, които дебнат пернатите. Интересна схема сравнява киселинността на акумулатор (=0), лимон (=1,2), човешки (=1,7) и лешояден стомах (=1). Ако сте запален планинар, можете да опитате да разпознаете по дъха скрити в торбички билки. Тук можете да наблюдавате и снимате лешоядите (плюс орли, вълци, черни щъркели и корморани, чапли и морски орли) с водачи от центъра, по пешеходни турове около кратера на отдавна угаснал вулкан, по турове с велосипеди, от плажовете по долината на Арда или от лодка в язовирите. Тук можете да се веселите в бар-ресторанта „Картал“ и да отседнете в стая с гледка към вулкана на брега на реката. За целта можете да се обадите на тел. 0878252720. Всичко е толкова хубаво, че си струва човек да поостане в този дивен край.

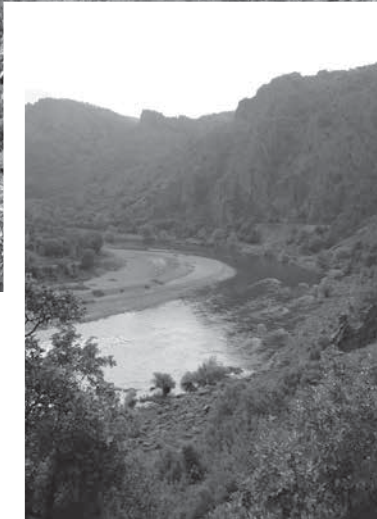
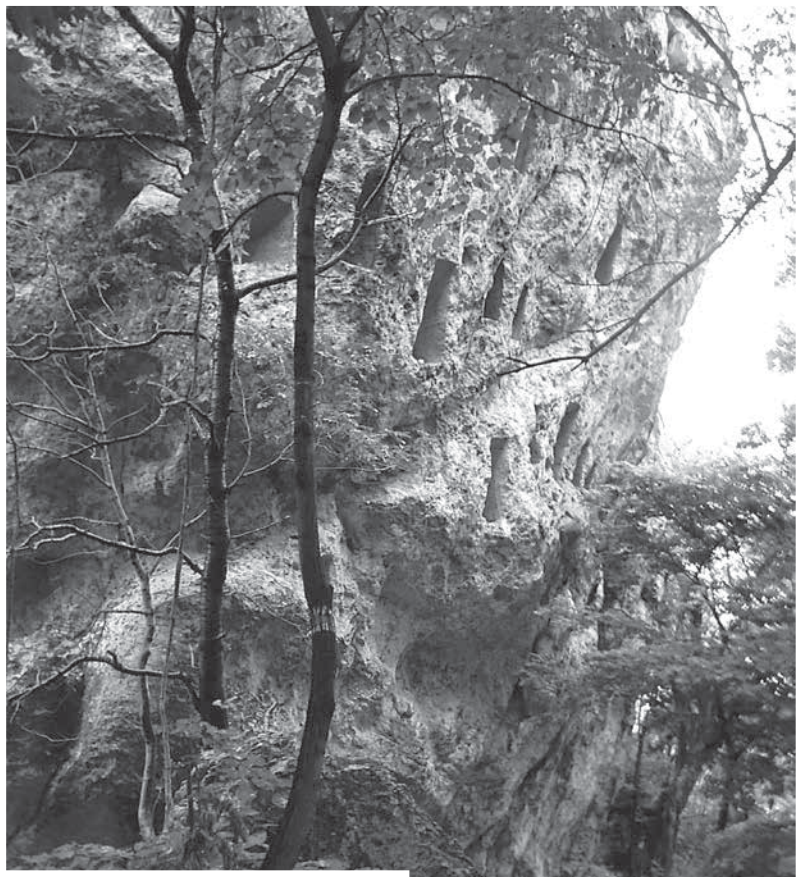
В съседното село – **Бориславци**, разположено на брега на яз. „Ивайловград“, в няколкото семейни хотела отмарят любители на риболова, водните спортове и спокойствието. Там е съхранен таханджийския занаят. В **Сусамовата таханджийница** на Христо Зафиров можете да опитате тахан, сусамова и тахан халва, восъчни медени пити, прочутия манов мед и други лакомства. Гостопремните стопани с готовност ще ви запознаят с технологията на производство на тахана.

Вече споменахме, че тази част на Родопите е известна още и с тракийските си мегалити и биоенергийни зони, сред които е **тракийският култово-погребален комплекс и крепост „Глухите камъни“**, паметник на културата с национално значение. Комплексът е възникнал през ранножелезната епоха (XII – VI в. пр.Хр.) и е разположен върху четири скални масива, разделени от дълбоки проломи. Централно място заема изсечената в скалите гробница на виден тракийски аристократ. На запад от нея личат следи от

втора недовършена гробница. Двураменна, изсечена в скалата стълба извежда до самия й връх. От тук можете да се радвате на невероятна панорамна гледка във всички посоки – към долината на р. Арда и яз. Ивайловград, към връх Шейновец, долината на р. Марица, Малко градище и към Гърция. Според някои учени по каменната стълба е минавало религиозно шествие до върха, където жреците извършвали свещени ритуали. Пак там е изсечен голям правоъгълен басейн, вероятно водохранилище. В околни-

те скали има около 200 скални ниши, повечето с трапецовидна, а някои с цилиндрична форма. Счита се, че там са били поставяни урни с праха на починали представители на по-низшите съсловия. Хълмът е бил ограден от крепостна стена от ломени камъни без спойка. Почитта на местното население към това място била толкова голяма, че през V в., когато християнството било прието за официална религия в Римската империя, на това свещено за траките място бил построен християнски храм.

Тракийският мегалитен паметник „Кромлех“ край с. Долни Главанак от VIII в. пр.Хр. е единствен по рода си у нас паметник на културата с национално значение. За такъв тип обредни светилища, разположени на върха на хълмове, с наредени в кръг вертикално побити големи каменни блокове (мегалити), в Европа е възприето наименованието „кромлех“ (от бретонски език - каменен кръг). Най-популярен паметник от този вид е Стоунхендж в Южна Англия. На Родопския Кромлех тракийските жреци извършвали различни ритуали, а по движението на звездите правели предсказания. Открит е през 1998 г. от археологически екип под ръководството на Георги Нихризов. При проучването му през 1999 г. е установено, че кромлехът е изграден през втората фаза на ранножелезната епоха (VIII-VI в. пр.Хр.). Намерени са части от глинени съдове, късове мазилка и метални предмети около каменните блокове. До големия кръг има още два по-малки, в които са открити следи от детски погребения, извършени чрез трупоиогаряния. Според някои учени Кромлехът е имал култова връзка с комплекса „Глухите камъни“, който се вижда от това място. Единични находки доказват, че култовото съоръжение е било почитано и през Средновековието. А до камъните на светилището често блещукат пламъчета на горящи свещи.

Засега пътешествието ни спира дотук. До следващите предизвикателни кътчета и тайни на този изключителен край на България.

Петя ИВАНОВА

ПО „URSA TRAIL“ И НАЙ-ДЪЛБОКИЯ КАНЬОН В СВЕТА

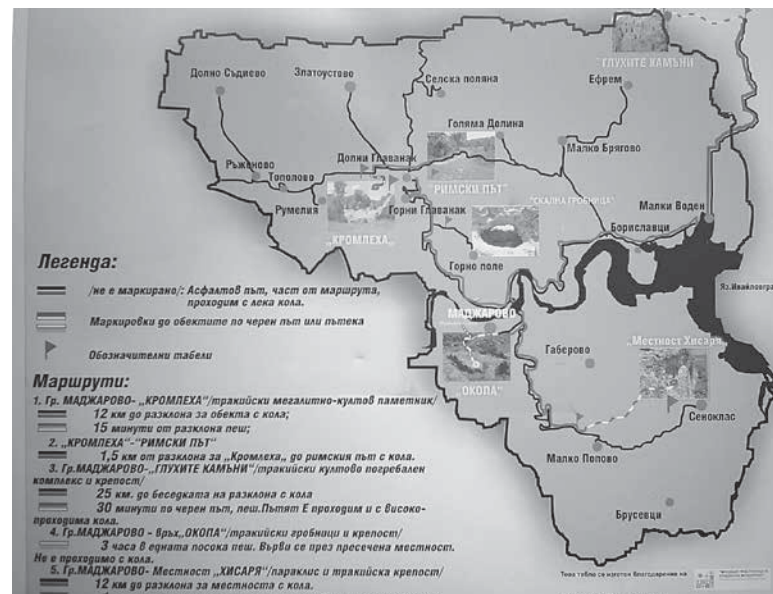

Президентът на ЕРА Борис Мичич организира и води група планинари на десетдневна промя под наслов: „Континентална Гърция, която недостатъчно познавате“. Маршрутът включваше пешеходно преминаване на части от сертифицираната 100-километрова пътека „Ursa

trail“ в планината Смоликас, най-дълбокия каньон в света Викас в Тимфи и изкачване на върхове в Пирнас. Туристите бяха запознати с условията и процедурата за сертифициране на пешеходни и планински пътеки за еднодневни и многодневни преходи, семейни пътеки и такива със забележи-

телности от различен характер. Посетени бяха много обекти с историческо и археологическо значение, които са под защитата на ЮНЕСКО. От българска страна участие в проявата взеха планинари от ТД ПЕС „Мусала“ Самоков.

Марияна ИЛИЕВА

Обрадовският манастир „Свети Мина“ се намира в най-ниската ливадна част на Софийския квартал „Бенковски“, на десния бряг на Владайска река, малко преди вливането ѝ в река Искър. Разстоянието от София до манастира е 8 км. в североизточна посока. Пътят завършва на левия бряг на Владайска река. Преминва се пешеходно по широк мост и веднага на отсрещния бряг е голямата манастирска порта.

Светата обител е оградена с висока зидана ограда, покрита с керемиди. Обширният ѝ двор целогодишно се поддържа в много добро състояние. Цветя според сезона, малки групи от храсти, чешма с добра за пиене вода и пешеходни алеи създават приятна паркова обстановка. В източния край на двора, пред двуетажната битова сграда, под широк навес има голяма дървена маса с пейки за кратък отдих на посетителите.

Летописта на манастира за векове назад се основава на предания, разказвани от поколение на поколение. Така научаваме, че още по времето на Римската империя на мястото на сегашния Обрадовски манастир е имало християнска Света обител. Тя съществувала и по време на Византийската империя. Била е център за подготовка на духовници.

Манастирът бил разрушен до основи от кръстоносците.

Бавно, с много труд и дарения от християнското население от околните села, е възстановен.

На тази Света обител са извършвани многократни нападения, ограбвания и разрушения от османските нашественици. С изключително ожесточение, подбуждани от религиозен фанатизъм, османците са погубвали монаси и свещеници, унищожавали са ценни книги с историческо и религиозно значение. В продължение на много години манастирът е заличен от земята и мястото е опустяло.

Само разкази, предавани от човек на човек, са напомняли, че някога тук е имало голямо книжовно и духовно огнище.

През 20-те години на XX век местна ясновидка настоятелно давала указание на християните от Обрадовци, че на това място в далечното минало е имало манастир и той трябва да бъде възстановен. На нейните приказки някои не вярвали, но други се хванали и започнали работа. При разкопките били открити архитектурни елементи в земята от някогашната света обител. Открита е и църковна утвар, която понастоящем се намира в Националния църковно историко-археологичен музей.

През 1927 г. на мястото на някогашна средновековна християнска сграда, където сега е манастира, започнало изграждането на източноправославна света обител на името на Великомъченик Свети Мина. Първоначално бил изграден дървен

параクリс с иконостас и икони на него. Постепенно около храма се появили битови сгради за кратък подслон на поклонниците.

Свети Мина е живял през втората половина на III век в Римската област Котуания. Той се прославил като отличен войн на бял кон с копие в ръка. Счита се за Закрилник на воините.

Най-често на икони и стенописи е изобразен като млад войн на бял кон с копие в ръка. Счита се за Закрилник на воините.

Римският император Максимлиан с изключително настървение преследвал християните, подлагал ги на жестоки мъчения и убийства.

Свети Мина, като дълбоко убеден вярващ християнин, се възмущавал до непоносимост от жестоките мъчения, налагани върху християнското население, което било принудавано да се кланя и прави жертвоприношения на езическите идоли. В израз на възмущението си от репресиите върху вярващите, Свети Мина се отдалечил и усамотил в планинската пустиня. На голям празник, устроен от императора в чест на езическите идоли, принудително било събрано множество народ. Всички пеели и хвалели идолите. Тогава завърналият се от планината Свети Мина се явил в центъра на празненството и с висок глас обвинил организаторите на това тържество, отдадени на идолопоклонничество.

Последвали много дни на жестокости, непоносими мъчения, наложени на Свети Мина. Увещавали го да се откаже от Христа. Да се поклони на идолите и мъченията ще престанат. На всичко това той отвръщал, че вярата му в Христовото учение е непоколебима и със спокойствие продължил да понася мъките.

На 11 ноември 296 г. младият войн Мина бил посечен с меч и обезглавен. На площада в град

Александрия тялото му било изгорено. След време вярващите християни се погрижили и съхранили останките от мощите на мъченика.

На мястото, където е станало Успението на Светеца, е издигнат голям величествен християнски храм, наречен „Свети Мина“. В него и до сега като най-скъпа реликва се съхраняват и радват на изключителна почит мощите на Светеца. Постепенно се разнесла славата на чудотворната сила на мощите на Свети Мина. Всички, които се доближавали до реликвиума с мощите, получавали изцеление от тежки душевни и физически болести. Бездетни млади семейства се доближавали до иконата на Свети Мина, отправяли гореща молба да ги дари с детенце и това се е случвало.

Християни от различни краища на страната посещават Обрадовския манастир, за да отправят там молба пред иконата на Великомъченик Свети Мина за завръщане на любимия човек, за уреждане на несподелена любов, за рожба.

Свети Мина е един от Христовите воини, редом със Свети Георги, Свети Димитър, Свети Тодор и др.

През 1942 г. Църковното настоятелство в село Обрадовци решава на мястото на дървения параклис да се изгради нов християнски храм. Работата по строителството на църквата продължила до 1945 година. Това е времето на Втората световна война, изпълнено с неимоверни трудности и проблеми от всякакъв характер.

Новият храм, наречен на „Великомъченик Свети Мина“, бил тържествено открит и осветен на 21 октомври 1945 г. от екзарх Стефан.

Храмът е еднокорабен, с камбанария над притвора. Иконостасът е дърворезбен. На Царските двери е изобразена сцената на „Благовещение Богородично“. На царския ред на иконостаса

ЕХОЮБИЛЕИ

ТРИ ХИЖИ В ПИРИНСКИЯ КРАЙ ПРАЗНУВАТ ГОДИШНИНИ

Една от най-най-старите хижи в Пирин – „Яворов“ ще отбеле-

и изкачвания на „Кончето“, „Предел“, „Баюви дупки“ и скалните отвеси на „Стъпалата“.

Друг „юбиляр“ е хижа „Гоце Делчев“. Построена е с доброволен труд от членове на физкультурното дружество в Добринище. Тя е обзаведена от Българските професионални съюзи през 1953 г. като база на екскурзионното летуване в Пирин. В нейния двор се намира началната станция на седалковия лифт до хижа „Безбог“, който обслужва една от най-дългите ски писти в България и един от най-красивите туристически маршрути до околностите на Попово езеро, Кременските езера, заслон „Тевно езеро“, хижа „Демяница“ и други живописни местности и върхове в този дял на Пирин.

Хижа „Семково“ е построена през 1963 г. от дружество „Южна Рила“ в Белица, т. е. преди 60 години. В нея намират подслон туристи и планинари, поели към хижите „Македония“, „Рибни езера“, „Грънчар“ и „Трещеник“. За много от тях е интересно и посещението на местност на пътя между Белица и м. Семково, в която в горска среда се отглеждат „градските и селските“ мечки, събрани от цялата страна и намерили спокойствие от своите стопани и зрители по мегдани и панаири.

жи 90 години от нейното построяване (1933). Тя е изградена от разложки туристи под ръководството на младия строителен

техник Никола Парапунов, завършил техническото училище „Христо Ботев“ в София, а впоследствие изявил се като активен антифашист, чиито гранитен паметник се издига в центъра на Разлог. Първоначално тя се наричала „Поляните“ и „Суходолски поляни“. Но местните хора оценили четника и войводата Пейо Яворов, борил се за освобождението на Македония от турско робство заедно с Гоце Делчев. Кръстили белия планински дом на негово име, това име дали и на близката до хижата поляна. В близост до нея през 1981 г. беотворена новата хижа, построена със средства и по инициатива на БТС. Сега двете хижи са любимо място за туристи и алпинисти, поели на походи

ПЪТЕШЕСТВИЕ ИЗ БАЛКАНА АПРИЛЦИ ПОСРЕЩА С БЕЗБРОЙ ИЗКУШЕНИЯ

Лятото идва. Време за почивка и пътешествия. В България има много прекрасни природни кътчета, където можете да „заредите“ енергия и да извадите от напрегнатото ежедневие. Едно от тях е курортът Априлци, част от туристически регион Балканиа (заедно с общините Тетевен и Троян), разположен в красива котловина в полите на Средна Стара планина, на 200 км. от София, 57 км. от Габрово и 25 км. от Троян. Тук можете да дойдете за уикенда, за няколко дни попътено за или от морето, или да прекарате цялата си отпускателна седмица. Селището разполага с много почивни бази и частни квартири. Можете да наемете стая в селска къща, бунгало или да се настани в хотел с басейн – изборът е ваш. Сигурно е, че няма да скучаете, защото прекрасната природа и гостоприемството на балканджии ще ви предложат безброй изкушения.

Градът дължи името си на участието на будното местно население в Априлското въстание през 1876 г., когато за 9 дни е провъзгласена Новоселската република, жестоко потушена от турците. Създаден е през 1976 г., в чест на 100 годишнината от Априлското въстание, чрез обединяването на селата Ново село, Видима, Острец и Зла река.

ците по време на Новоселската република. При потушаването на Априлското въстание те са жестоко изклани от турски башибозук, който опожарява църквата и сградите на обителта, както и селото. Манастирът е възстановен през 1895 г., а в двора му има музей-костница.

В селището има още два православни храма – църквите „Св. Петка Параскева“ и „Св. Георги

Свидетел на онези славни събития е Новоселският девически манастир „Св. Троица“. Построена в периода 1830-1835 г. с труда и средства на местни балканджии, през годините обителта се развива като средище на културна, християнска и просветна дейност. През 1872 г. Левски основава Новоселския таен революционен комитет и често посещава манастира. Монахините шият дрехи и доставят храна и лекарства за въстани-

Победоносец“. Гордост за местните е и построенният през 2006 г. 34-метров светещ кръст. Наблизо могат да се видят и останки от древния римски път, който минава през Русалийския проход.

Априлци се славят с опияняващия си чист въздух и живописна природа – огрята в слънце зелена котловина, над която горда снага издига Балкана. От тук към него и околностите тръгват десетки пешеходни маршрути. Изкушение за запалените планинари са красотите, които ги очак-

България. По-опитните туристи могат за един ден да изкачат връх Ботев и да се върнат в курорта. За по-неопитните има маршрути на север, в по-ниските части на котловината, като този до връх Острец, както и пътеки до Средна гора.

Ако не сте любител на дългите пешеходни преходи, можете да си направите разходка с пикник до по-близки кътчета по речните брегове на Острешка, Видимска и Зла река. Едно от известните места за отдих е край площадката за обръщане в края на шосето за хижа „Видима“ и ТЕЦ „Видима“. Там, под сенчестите дървета край реката, можете да наладите огън, да пригответе скара на шишове, да опитате късмет си в риболов или просто да се разхладите в чистите води на реката.

В курорта има възможност и да яздите кон по няколко маршрута, да препускате с високоскоростни четириколесни мотори (АТВ) по зелените хълмове и поляни сред стада от крави, кози и овце, да хвърляте въдица в чистите води на Видимската и Острешката реки, където се въдят пъстърва и мряна; да берете билки и гъби. За колеездачи има велопътеки, за алпинистите – изкуствени скални отвеси. Априлци предлага на гостите си над 30 плувни басейна, тенис-кортове, ски-пис-

ти край хижа „Плевен“ и в кв. Острец, възможности за лов в дивечовъдна станция „Русалка“... Вечер можете да продължите купона в десетките ресторанти, заведения и дискотека.

Местната кухня е много вкусна и известна с пълнените агнета, овчето мляко, чеверметата, ястията от боб, речна риба, баниците, качамак, тутманици, и, разбира се, отлежалата троянска сливова.

В културния календар на града има няколко атрактивни фолклорни празници. През февруари е известният „Празник на сланината и греяната ракия“. На Тодоровден в местността Маринска се провеждат традиционни кутии – надбягвания с местни и породисти коне. В програмата участват и много танцови и хорови ансамбли.

Все по-голяма известност добива състезанието по планинско колеездене „Балканджии – 2023“ през юни. Никулден е сред най-тачените зимни празници на балканджии. На трапезата задължително трябва да има рибник – ястие от прясна риба, пълнена с булгур, ориз, стафили и орехи и опечена в тесто. Петковден е свързан със светицата Св. Параскева (Света Петка Българска). Пригответе ястията за празника започват няколко дни по-рано. Къщите се почистват, изпичат се хлябове, разточват се баници. Сутринта на Петковден всички отиват на църква, а литургията се отслужва от пет свещеника. После отиват на пазара, където са изложени сергии майстори занаятчии, мекичари и баничари – местни и търговци от близките Троян, Севлиево, Габрово и околните села. На мегдана се люшва дълго кръшно хоро, а после априлци посрещат гости в къщи.

Априлци има богат Културен календар, в който има събития като ХХІ „Балкански събор на българската песен – 2023 г.“, Денс музикален фестивал, както и все по-популярния Национален фолклорен събор „Искри от миналото“, на който групи за автентичен фолклор представят многообразието и красотата на народните песни, танци и обичаи.

Ако сте пътешественици по дух, не пропускайте да посетите и някои интересни обекти в района, свързани с възрожденската ни култура и минало – отстоящи на 3 км. от Априлци архитектурен комплекс „Скандало“; впечатляващия със запазените си атмосфера и стари къщи от 19 в. архитектурен резерват Старо Стефаново (на 3 км от пътя Априлци – Ловеч) и Батошевския манастир (на 20 км.) от 13 век.

Повече за туристическото предлагане в района можете да научите от: www.apriltsy.com и www.balkanias.org

Петя ИВАНОВА

МАРСИЛИЯ

ГРАДЪТ НА МАРСИЛЕЗАТА

Свободна и независима в древността, през последните десетилетия Марсилия измести Лион и стана вторият по важност град във Франция. Полегнал на Средиземно море в подножието на Алпите, простиращ се между регионите Прованс и Ривиера, морската столица и най-голямото френско пристанище привлича туристи от цял свят с множество забележителности.

Център на мюсюлманите, люлка на християнството, царство на корсарите - Марсилия дава химна на страната - марсилезата. Марсилците масово се включват във Великата френска революция, защото им се отнема специалният статут и им се налагат френският език, пари и закони. Местни доброволци тръгват за Париж и по пътя пеят марша на Рейнската армия - „Марсилеза“, която се превръща в национален химн на Франция.

Marselha (както местните наричат града) е основана през 600 г. пр.Хр. и е най-старият град във Франция. До самата гара „Сен Шарл“ през 1967 г. бе открита градината Le jardin des Vestiges, където в реконструираното старо пристанище на Масалия се виждат находките от неолита.

След галите и гърците Марсилия става част от римската провинция Нарбонска Галия. В Музея на римските пристанища са събрани останки от епохата и находки от потънали галери. Градът на многото религии обединява католици, евреи (от древността има еврейски квартал) и мюсюлмани (тук е центърът на исляма във Франция - 1/3 от жителите изповядват ислям). Протестанти няма, въпреки че именно последният анжуйски граф завещава на крал Луи XI Марсилия и Прованс.

В Средновековието от тук тръгват кръстоносците към светите земи, а весготи, франки, арагонци и корсари превръщат пристанището на града в най-важната средиземноморска укрепена военна база.

Красивата католическа базилика „Нотр Дам дьо ла Гард“ се вижда от суша и от море и е символ на Марсилия. „Добрата майка“, както именуват храма, се издига на 149-метров варовиков хълм, върху основите на стара крепост, съградена от крал Франсоа I. „Пазителката

на града“ - това е позлатената 11-метровата статуя на Богородица, която тежи 4,5 тона. Божията Майка е покровителка на моряците и риболовците и е покрита с 29 400 златни листа. Статуите на пророк Исая и св. Йоан Богослов са до входа на църквата. Криптата, издълбана в скалата и старата базилика, декорирана с мозайки в романски стил, са изключителни. Звънът на Мария-Жозефина - 8234-килограмова камбана, отеква в цялото пристанище, което е полегнало долу. Вече я няма въжената линия, но можете да се качите до храма с влакче.

Марсилия и тогава била огромно пристанище, а хълмът бил мястото, откъдето се провъзгласяват различни вестии. Народът се събирал тук, за да слуша глашатаяте. Когато разпнали на кръста Исус Христос, а три дни по-късно той възкръсва, новината оттук тръгва на запад. От хълма, кръстен впоследствие Ла Гард, ранните християни, пристигнали от Йерусалим, понесли из Европа учението на Христос. В памет на това край катедралата Нотр Дам дьо Ла Гард се издига статуята „Страстите Христови“.

Задължително посетете **катедралата „Сент Мари дьо ла Мажор“**, която се намира в самия център на града, между Старото пристанище и Портата „Жулиет“ (името идва от Юлий Цезар). Построена в неовизантийски стил, тя е декорирана с прекрасни мозайки, мрамор и оникс. Катедралата е 142 м дълга и побира 3000 богомолци. В близост до нея е най-старата църква в Марсилия - „Дьо Ла Мажор“. Всяка година на 15 август оттук тръгва процесия с Богородица из улиците на стария град.

Посетете и най-старото място, свързано с християнския култ във Франция - **абатството „Сен Виктор“**. Според легенда през 1 век Мария Магдалена и брат й Лазар от Витания разпространяват от тук новата вяра.

Величествените дворци в Марсилия са превърнати в музеи. Красивият **парк и замък Боре-ли**, построени през XVIII в., са отворени за посетители. Сега там е разположен Археологическият музей и Градският музей на декоративните изкуства и фаянса. Истинска водна каскада ще ви посрещне в **Двореца Лоншан**. Построен през 1869 г. за разпределяне на водата към града, в замъка сега се помещава **Музеят на изкуствата и Музеят по естествената история**. Във вели-

колепния парк, който е прекрасно място за разходка, има ботаническа и зоологическа градина. Арката е най-впечатляващата забележителност в двореца на водата. На върха на фонтана са изправени три богини, под чиито нозе се сипят водни каскади.

На мястото на стар кръстопът е издигната величествената Триумфалната арка „Порт Д'Екс“ в административния център на Марсилия. Паметник на културата, тя е замислена в чест на Луи XVI, но след като го гилотинират, проектът е спрял. Завършена е в 1823 г., като „триумфът“ се сменя. Нейните барелефи са посветени на победата на французите в битката Флерюс.

Граф Монте Кристо и замъкът Иф са сред атракциите на Марсилия. В марсилското пристанище на 27 февруари 1815 г. влиза тримачтов кораб „Фараон“, с което започва историята за Едмон Дантес, бъдещият граф Монте Кристо. Това е една от легендите на Марсилия за затворниците, намерили покой на дъното на залива край скалите на остров Иф.

Разбира се, героят на Дюма не е съществувал и не е бягал от острова-затвор. Негов прототип е абатът Фариа, който също не е бил затворник в замъка. За утеха на туристите, които с корабче от Старото пристанище за 20 минути стигат до Иф, е табелата в една килия, че тук е бил Желязната маска. В действителност в замъка са били заточени много легендарни личности като маркиз дьо Сад и дори носорогът, изобразен от Албрехт Дюрер на знаменитата му гравюра. В края на XVII в. в замъка е докаран човек с желязна маска. Историята не оспорва съществуването му - дори се знае датата на неговата смърт (19 ноември 1703 г., Бастилията, Париж). Известно е, че затворникът с копринена, а не желязна маск, е местен от затвор в затвор от 1687 г. Неговата килия в замъка Иф е голяма - с камини и прекрасен изглед към морето и Марсилия.

Вторият знаменит затворник маркиз дьо Сад е въвлечен през 1771 г. в съдебно дело за изнасилване на марсилски девойки, но успява да избяга преди съдебните заседания, които се провеждат задочно и признават дьо Сад за виновен. Осъждат негово чучело на изгаряне на площада. Маркизът не лежи в Иф, но килията, приготвена за него, и днес привлича туристи.

Третият знаменит затворник

е Едмон Дантес. Килията му съществува - Дюма не я е измислил, както и историята. Според някои прототип на героя е парижкият престъпник Франсуа Пико. Килията е голяма, с отворстие, прокопано в стената от абат Фариа. Фариа е бил в карцер - килия без прозорци, в която цари непрогледна тъмнина - не е чудно, че затворникът обръква посоката при прокопаване на тунела. Абатът е реално историческо лице. Той лежи в затвора на Иф няколко десетилетия от 1797 г. Хосе Фариа е известен с научните си изследвания за хипнозата, но се увлича от политиката и непримиримо се бори с властта. Арестуват го няколко пъти, но най-дълго е марсилското му затворничество. То свършва благодарение на Наполеон, който освобождава всички затворници.

Замъкът се намира на 1 миля в Марсилския залив. Крепостта е построена от крал Франсоа I, за да защитава града откъм морето, но никога не са използвани нейните 22 оръдия. Иф се превръща в наблюдателната кула и фар, а от 1634 г. - в затвор.

Най-интересният парк към едноименния дворец Лоншам е свързан с чудовищни епидемии. Градът е важен център през XVIII в. и малката река Ювон, която е

източник за питейна вода, не достига за нарасналото население. Знаменитата Марсилска чума от 1720 г. отнема живота на 60 000 човека - две трети от 90-хилядното население. В началото на XIX в. избухва холерна епидемия и кметът на града М. Консол решава да се построи 80-километров канал от река Дюранс. През 1854 г. е реализиран канала до парк Лоншам. Дворецът е построен в чест на знаменителното събитие, с което марсилците повече никога не изпитат проблем с питейната вода. А построеният през 1847 г. акведукт Рокефавур и днес работи по предназначение.

Крепостта „Сен Жан“, построена от крал Рене, е обявена за исторически паметник. Ползвана за затвор, от 14 години е превърната в Музей на европейските и средиземноморските цивилизации (МиСЕМ). Марсилия не е типичен френски град - в него се чувства арабското влияние. Той е едно от най-големите пристанища на Европа. В него ще откриете всичко - реставрираните перфектно исторически здания, огромно количество музеи и паркове, легенди, които оживяват пред очите ви.

Антоанета ТИТЯНОВА

НА 29 МАЙ 2023 СЕ НАВЪРШВАТ 70 ГОДИНИ ОТ ПЪРВОТО ИЗКАЧВАНЕ НА ЕВЕРЕСТ

ЕВЕРЕСТ БЕ ИЗКАЧЕН ЗАРАДИ КРОНАЦИЯТА НА ЕЛИЗАБЕТ II

ИМЕНАТА

Чомолунгма (Джомолунгма), Еверест, Сагарматха са имената, с които е известен днес най-високият връх на планетата (8848 м). За тибетците той е Чомолунгма, (богиня, майка на Земята), за китайците е Джомолунгма, а на езика инди и в Непал той е Сагарматха („Високо в небесата“). За европейците и американците върхът е познат най-вече като Еверест, на името на ген. Джордж Еверюест, дългогодишен началник на английската геодезична служба в Индия.

ЕКСПЕДИЦИЯТА

През пролетта на 1953 г. за поданиците на Великобритания предстоят две много важни събития. На 2 юни е коронацията на новата британска кралица Елизабет II. Именно за да ознаменуват това важно събитие, англичаните предприемат поредната си, 13-та експедиция за завладяването на първия връх на планетата Еверест и ако успешното изкачване съвпадне или предхожда коронацията, това щяло да бъде най-големият подарък за кралицата.

За да бъде успехът стопроцентов, Британският хималайски комитет е събрал най-доброто, с което общността разполага. Това са англичаните Джордж Бенд, Том Бурдильн, д-р Чарлз Еванс, Алфред Грегъри, Уилфред Нойс, Майкъл Уестмак, Чарлз Уайли, както и новозеландците Едмънд Хилари и Джордж Лоу. Медицинското обезпечаване е поверено на д-р Майкъл Уърд, филмирането на Том Стобарт, а специален кореспондент на експедицията е представителят на в. „Таймс“ Джеймс Морис. Специални функции са възложени и на физиолога Грифит Паф. Ръководството пък е поверено на полковника от Генералния щаб на окупационния корпус в Германия Джон Хънт. На място експедицията наема 300 носачи и 34 високопланински шерпи, предвождани от Тензинг Норкей, човекът, достигнал през пролетта на 1952 г. с швейцарска експедиция до главните 8500 метра.

В последните няколко дни на май както в Англия, така и далеч в Хималаите, напрежението нараства. На 26 май Том Бурдильн и Чарлз Еванс (чисти англичани) тръгват на решителна битка с върха на върховете. Пределът им е 8720 м, където силите окончателно ги напускат. За успеха на следващите те обаче оставят там кислородните си бутилки и поемат надолу. Въпреки своите 42 години и недотам алпийските си умения, ръководителят на експедицията Джон Хънт прави отчаян опит с шерпа Да Нам-

гал да изнесат до 8400 м нови кислородни бутилки, за да бъде успехът на следващите стопроцентов. Какво чувство на отговорност и военна дисциплина!

НА 29 МАЙ ДЖОН ХЪНТ Е НАПРАВИЛ ПОСЛЕДЕН РЕШИТЕЛЕН ОПИТ

за нова свързка. Какво от това, че тя вече не е от чисти англичани, а от новозеландския пчелар Едмънд Хилари и станалия вече легендарен шерп Тензинг Норкей, на когото това е седми пореден опит. Нали експедицията е дело на англичани и успехът, независимо чий, **ще бъде английски.** „Предпочитаният ми партньор бе сънародникът ми Джордж Лоу – разказва по-късно Хилари. С него от няколко години сме стабилна свързка както върху скали, така и върху лед. Обаче Хънт, който искаше да балансира силите на експедицията, ни раздели. Що се отнася до Тензинг, той имаше безупречна физика – бърз, волеви и борбен. Освен това на два пъти през предната година по склоновете на Еверест бе достигнал завидна височина – 8500 м през пролетта и 8100 м през есента, поради това избрах него за партньор“

И така, пред двамата се открива големият шанс - **сега или никога**, когато на 28 май остават

сами в шурмовия лагер (8480 м). Утрото на 29 май е повече от прекрасно. Хилари и Тензинг мобилизират до краен предел сили и воля. Бавно, но сигурно напредват към целта на живота си. На 200 метра под върха пред тях се изправя опасна и трудна ледена стена, която изглежда непреодолима. Със сетни сили, много опит и малко риск Хилари я преодолява, поради което до днес тя носи неговото име – **„Стъпалото на Хилари“**. Успехът вече е вън от съмнение.

В 11.30 часа местно време, на 29 май 1953 година, двамата стъпват на върха. Светът обаче няма да научи за случилото се, защото в Лондон, в редакцията на в. „Таймс“ е получено шифровано съобщение: „Експедицията е прекратена поради влошаване на атмосферните условия... На 2 юни, в деня на коронацията, **само един вестник – „Таймс“**, който още преди началото на експедицията е откупил правото единствен в света да съобщи новината: „Еверест е изкачен!“. Това е неговата честитка за новата кралица на Великобритания – Елизабет II.

СВЕТОВНИЯТ ПЪРВЕНЕЦ
Такова понятие се появява в речника на специалистите още през 1745 година, когато те коронясват с тази титла екваторския вулкан **Чимборасо (6130 м)**. Това първенство той държи цели 63 години. Развенчан е през 1808 г., когато далеч на Изток в Хималаите е открит нов, по-висок връх – **Нанда Деви (7816 м)**. Десет години по-късно, в 1808 г. започва ерата на осемхилядниците, защото е открит вр. **Дхаулагури (8167 м)**, който държи това първенство още цели 40 години. В 1848 година, в най-източната част на Непал, на територията на тогавашното княжество Сиким, е открит още по-висок връх и това е **Канчендзънга (8586 м)**. Той обаче твърде кратко се радва на това първенство – само четири години, защото през 1852

г. на световната карта се появява ново име с респектиращата височина 8848 метра и това е познатият ни и до днес **ЕВЕРЕСТ**.

АТАКИТЕ КЪМ ВЪРХНАТА МУ ТОЧКА НЕ ЗАКЪСНЯВАТ

Още през 1893 г. е направен опит за организиране на експедиция до новия най-висок връх в света, но по политически причини той е осуетен. Същата съдба сполетява и вторият опит през 1907 г. Тибет и Непал дълги години са затворени за чужденци, поради което едва през 1921 г. англичаните разчупват ледовете като провеждат първата разузнавателна експедиция. После още 15 експедиции опитват щастието си, като само две от тях швейцарски. Най-впечатляващата сред тях е тази през 1924 г., когато на 8 юни Джон Мърери и Андрю Ервин са видяни в границите на 8600

метра височина. После времето се влошава, видимостта изчезва и всякаква връзка с двамата е прекратена, за да остане една от най-големите тайни в световната история – **бил ли е изкачен Еверест още на 8 юни 1924 г.?**

БЪЛГАРИТЕ И ЕВЕРЕСТ

За изминалите 70 години на първия връх на планетата са се изкачили представители на 112 държави от всичките седем континента. България има силно присъствие на този най-титулуван връх. Както е известно, първото българско изкачване на Еверест е осъществено на 20 април 1984 г. от Христо Проданов. 18 дни по-късно (8 май) на върха стъпват Иван Вълчев и Методи Савов, а на следващия ден (9 май) това правят Николай Петков и Кирил Досков. И петимата ни алпинисти преминават по един от най-трудните маршрути – Западния гребен, повече известен като „Жестокият ръб“.

В следващите години на първенеца се изкачват още десет българи, между които две жени. Първа това прави Петя Колчева (4 май 2009 г.), а Силвия Аздреева стъпва на „Покрива на света“ на 16 май 2022 г. Двама от алпинистите ни се изкачват на върха по два пъти – Николай Петков (1984 г. от юг и 2004 г. от север) и Атанас Скатов (през 2014 г. от север и 2019 г. от юг). Николай Петков пък единственият алпинист, който е преминал по три от многобройните маршрути на върха, тъй като през 1984 г. се изкачва по Западния гребен и слиза по Класическия маршрут на първото изкачване.

Паметно в историята на световния алпинизъм ще остане и пълното траверсиране на Еверест – Изкачване по Западния гребен и слизание по Класическия път, осъществено от **Иван Вълчев, Методи Савов, Николай Петков и Кирил Досков**. Един маршрут, който все още не е повторен от нито един алпинист. Така в анализите на първия връх на планетата съществува наименованието, наречено **„Българският траверс на Еверест“**.

доц. Сандю БЕШЕВ

ДО ВРЪХ ВИДЕН В КОНЯВСКА ПЛАНИНА

Изкачите ли височината над с. Извор на международния път София – Кюстендил – Скопие, пред вас се открива чудесен изглед към Оролачката котловина и водите на язовир „Искър“. В тази местност през 1330 г. е подписан мирния договор между Сърбия и България след загубата на България във Велбъждската битка. Това място се намира на водослива на реките Улярска и Клисурска, на разклона на пътя, и се нарича Клисурса.

Думата „кисура“ произлиза от латинската **claussura**, но има славянско звучене. Терминът „кисура“ във физическата география означава речно дефиле, речно корито или дере, където реката пресича планински масиви. Със същото значение в турския речник се използва думата „дервент“ – от тук идва и името на пазителите на прохода – дервенти. При траките и римляните се запазва името **Claussura**, а при славяните – Клисурса. По време на турското робство местността се именува Темни клисури, а след Освобождението във физическата карта е изписано като Хладни клисури.

В римско време в Клисурата е била разположена пътна станция, а по-късно бил построен и хан „Клисурса“. От там започва североизточният подход към историческия Конявски проход, проектиран и изграден от управителя на Русенския

вилает Мидхат паша през 1862 г., известен с реформаторските си начинания в пътната инфраструктура и градоустройството.

Над самия хан се извисява високия, недостъпен и конусообразен Голям връх Градище (990 м), отбелязан в първата географска карта на България от 19 век. Изкачите ли върха, пред вас ще се открие прекрасна панорама: на

североизток веригата планински ридове на Голо бърдо и Витоша с пепелявия купол Черни връх, пред тях се простира Радомирската котловина с общинския център Радомир. На самия връх Градище през трако-римската епоха е била изградена

КРЕПОСТ С НАБЛЮДАТЕЛНА КУЛА И ПОДЗЕМНИ ВХОДОВЕ

които водели към пещера. На югозапад била изградена отбранителна крепостна стена, висока 2 м и дълга 4 км. Днес по височината могат да се намерят отломки от керамични фрагменти, селскостопански инструменти, остриета от стрели, бронзови и медни монети от времето на римски и византийски императори. Крепостната стена и градищата над Клисурата са били в отбранителния кръг на Кракра Пернишки през X-XI в.

За първи път турската поща се пренася по междуобластния път Скопие – Кюстендил – Конявски проход – София по заповед на султан Мурад IV (1623 – 1640 г.). Построения от турците път се използва от Руската армия по време на Руско-турската освободителна война (1877-1878 г.) при освобождаването на Кюстендил. Руските войски били придружавани от четата на прославения Ильо войвода, която наброявала 150 души.

След с. Драгомирово по пътя започва Чокльовската котловина, разположена на 880 м н. в. В средата ѝ, на площ от 5 кв. км. се намира Чокльовското блато – най-голямото за добив на медицински торф в България. На западния му бряг се е разпротряло с. Байкал. Това селище е било известно още през трако-римската епоха като

СПИРКА НА РИМСКИЯ ПЪТ

Стоби – Пауталия – Конявска планина – Сердика. Пътят минавал през махалата Старо падалище и Гаджови хан, където почивали и ношували керваните, пренасяли стоки от запад към югоизток в арабските страни. Южно от Чокльовското блато и близо до пътя за Кюстендил, на нисък и широко разпространен хълм, се е намирал храмът-святилище на Хера, Зевс и Атина. И днес в района могат да се открият археологически предмети.

Пътят продължава към най-високата част на планината – „Стражата“. Вляво е отбивката за връх Виден (1438 м), където има телевизионна кула и площадка за паркиране на автомобили. Виден е голям куполен връх без дървесна растителност. От южната му страна е стръмен и недостъпен. От него на изток се наблюдава Радомирската котловина, на юг – Дупнишкото и Кюстендилското полета. При ясно време на юг се виждат река Струма и очертанията на Пирин. На север се открива веригата ридове на Голо бърдо, на изток – планината Витоша. Следва величествената Рила с алпийски снежни върхове. Обърнем ли се на запад, пред нас се извисява Осоговска планина със снежния Руен, а в близост се откроява връх Колош (1315 м) в едноименната планина. В юго-западните поли на Колош планина има няколко хижи. Това са „Момин кладенец“, малките хижи „Ведрица“ и „Ловна хижа“ на ловната дружина от селата Кленовик и Житуша.

Всички тези условия благоприятстват развитието на познавателния, пешеходния и автомобилния туризъм в района.

Кирил ХРИСТОВ

Знаете ли, че...

- Най-дългата планина в България е Стара планина - 530 км.
- Най-високата планина в България е Рила с връх Мусала - 2925 м н.в., който е и най-високият на Балканския полуостров.
- Най-високото езеро на Балканския полуостров е Леденото и се намира в Рила – 2709 м н.в.
- Най-голямото ледниково езеро е Сврадливото в Рила. Неговата площ е 21,2 ха.
- Най-високото ледниково езеро е Поповото в Пирин - 2715 м н.в.
- Най-високият водопад на Балканския полуостров се намира в България – Райското пръскало в Стара планина – 124 м.
- Най-високият язовир на Балканския полуостров се намира в България – яз. Калин в Рила – 2394 м н. в.
- Най-големият подземен водопад на Балканския полуостров се намира в България – в пещерата Дяволското гърло – 2394 м н. в.
- Най-горещият гейзер в Европа се намира в България – в Сапарева баня – 103 градуса С.
- Най-високата жп гара на Балканския полуостров се намира в България – жп гара Аврамово – 1267 м н. в.
- Селото с най-голяма надморска височина на Балканския полуостров се намира в България – с. Орцево – 1555 м в центъра и 1606 м.
- Най-обширната низина на Балканите е Горнотракийската с площ - 6032 кв. км
- Най-големият залив е Бургаският на Черно море. Той е вдаден 31 километра навътре в сушата.

- Най-голямото крайморско езеро е Варненското - 18 кв. км. То е и най-дълбокото - 19 м
- Най-дългата река, която протича изцяло в границите на България, е Искър - 368 км
- Най-мощният карстов извор е Глава Панега, край Ловеч. Среден дебит - 4178 л/сек
- Най-много минерални извори има във Велинград - над 70.
- Единственият български вулкан, при това отдавна загаснал, е Кожух до град Петрич.
- В България са изследвани и картографирани около 4000 пещери.
- Най-ниската температура е била измерена през 1947 г. в гр. Трън - минус 38,3 градуса
- Най-високата температура е била измерена през 1916 г. в Садово край Пловдив – плюс 45,2 градуса - 1916 г.
- Най-продължителната мъгла е била през декември 1948 г. в София - 29 денонощия.
- С най-висока температура е минералната вода в село Сапарева баня - 103,8 градуса. Според някои източници това е най-горещият извор в Европа.
- Най-старото дърво е един дъб в село Гранит близо до град Стара Загора. Възрастта му се изчислява на около 1650 години. Короната на дъба е 1017 кв. м, обиколката на стъблото - 7,45 м, а височината - 23,40 м.
- Най-високото дърво е 26 м - Байкушева мура в Пирин. Тя е на около 1360 години.
- Най-високият кактус се намира в ботаническата градина на град Балчик - 7 м.

СКРЪБНА ВЕСТ

Планинарят от Самоков

Кръстан Божилов - Къната

отлетя към небесните върхове

На 15 април 2023 г., на 84 години след кратко боледуване към небесните селения отлетя Къната. В Самоков и в средите на планинарите той бе познат с ведрия си характер и с чувството си за хумор, с възможностите на рехабилитатор, който вдигаше пациента не само с движение и масаж, но и с добра дума за кураж и усмивка.

Кръстан Божилов е сред най-известните планинари от по-старото поколение. Родом е от Доброславци. Работил е в санаториума в Момин проход, където се запознава с Надето Дашина и споделя с нея 50-годишен брачен живот в щастие и планински преходи през всички сезони. Къната е работил и в болницата в Самоков – града, в който живееше с Надя Дашина.

Къната бе майстор на спорта по туризъм, планински и ски водач, до последно спортуваше, практикуваше ски алпинизъм и правеше преходи в любимите му Рила и Пирин.

В младостта си многократно е бил водач и на Републиканския „Ски поход на свободата Рила – Пирин“, водач на колопохода „Рила – Пирин“ и други.

„Да бъдем в лоното на планината заедно бе радост и възторг. Той бе с чисто сърце и мисли, готов на всеки да помогне – и в планината, и в живота“ – споделя за съпруга си Надежда Дашина.

Поклон, Къна!

С обич и уважение от приятелите планинари от Самоков

БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ
откри
ДАРИТЕЛСКА КАМПАНИЯ
за набиране на финансови средства за ОТПЕЧАТВАНЕ НА ВЕСТНИК „EXO“,
чрез банкова сметка:
BG71 STSA 9300 0012 4857 19 в банка ДСК

В САЙТА НА БТС
- www.btsbg.org

можете да намерите информация за: стоте национални туристически обекта, телефони и адреси на туристически дружества и хижи; клубове в състава на БТС и федерации; история, цели, нормативна уредба и управленска структура на БТС и др.

Планинска спасителна служба
www.pss-bg.bg

при нещастен случай,
дежурни телефони
112, 1470

02 963 2000 - Стационарен телефон на централен денонощен пост

ТУРИСТИЧЕСКИЯТ ВЕСТНИК - Издание на БТС

ОТГОВОРЕН РЕДАКТОР – Петя Иванова - 0882966316

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ: проф. д-р Николай Овчаров; проф. д-р Витан Влахов; доц. Сандю Бешев – алпинист, историк на българския и световния алпинизъм; доц. Кънчо Долалчиев - НСА; Елисавета Първанова – м.с. по алпинизъм; Константин Койнов - ориентирировач, Българска федерация по ориентиране; Алексей Жалов - председател на Балканския спелеоложки съюз.

Графично оформление и предпечат: Алфа Стар ЕООД

Издава: Български туристически съюз

Адрес на редакцията:

1000 София, бул. "Васил Левски" № 75, ет. 5, ст. 525, ПК 427

ISSN-0205-0943

e-mail: exobts@gmail.com ; www.btsbg.org

Срокът за приемане на материали е до 5 число на съответния месец.
Ръкописи не се приемат.

НОВИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЛАГЕРИ

Българският туристически съюз (БТС) започва организирането на туристически образователни лагери за деца от 7 до 18 годишна възраст. Те са обвързани с походи, обучения, посещения на туристически обекти из живописната природа на България. Всяко дете може да посети избран лагер или няколко лагери. Освен преживени приятни емоции, то ще научи как да запали лагерен огън, да се ориентира с компас и карта, да опъва палатка, да подреди раницата за поход, за необходимостта от взаимопомощ и оказване на долекарска помощ, умения и знания за пребиваването в природата и нейното опазване, биоразнообразието и географските обекти.

Освен туристически знания всяко дете ще получи членство в Юношеския туристически съюз (ЮТС), ще развие качества като самостоятелност и независимост, инициативност и предприемчивост, находчивост и другарство!

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ И ЮНОШЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ (ЮТС)

Идеята за създаване на ЮТС се реализира през 1908 г. Концепцията е била времето на младежите да се запълва с ползотворни дейности като гражданска помощ, залесяване, изграждане на туристически домове и организиране на преходи с цел опознаване на нашите планини и природа. ЮТС е пример за личностно изграждане на юноши, които са и добри възпитатели на по-малките туристи.

ЗАЩО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЛАГЕРИ ЮТС КЪМ БТС?

Защото ЮТС се превръща за всички в смисъл и знание.

Защото, както пише Алеко, богатствата на България не се изучават чрез географските карти, нито с разходки по шосета или от ж.п. вагоните!

Защото природата и чистият въздух са здраве, изправят децата от столовете, отделят ги от дигиталните технологии и

стимулират душевния им баланс! Защото чрез лагерите се изграждат качества като доблест, дисциплина, морал, всеотдайност, самостоятелност, творчество и инициативност, предприемчивост, другарство и най-важното - родолюбие.

ИЗРАСТВАНЕ В ЮТС ЧРЕЗ ТУРИСТИЧЕСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЛАГЕРИ:

- Всяко дете получава членство в ЮТС и удостоверение за степен на израстване в съюза, обвързана с получаването на различни значки „Еделвайс“, в зависимост от завършения модул, както и съответни степени Кандидат инструктор, Стажант инструктор и Инструктор към ЮТС.

ВЪЗРАСТОВО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ:

- 1-ви до 4-ти клас при съответни завършени модули детето става кандидат инструктор - СЪБИРАТ СЕ БРОНЗОВИ ЗНАЧКИ
- 5-ти до 8-ми клас при съответни завършени модули детето става стажант инструктор - СЪБИРАТ СЕ СРЕБЪРНИ ЗНАЧКИ
- 9-ти до 12-ти клас при съответни завършени модули детето става инструктор към ЮТС - СЪБИРАТ СЕ ЗЛАТНИ ЗНАЧКИ

МОДУЛИ:

Всички модули имат обща част, която включва запознаване с географските обекти и биоразнообразието в района; посещение на туристически обекти и обекти от Движението „Опознай България – 100 НТО“ в съответния район.

Във всеки модул младежите получават съответни знания за:

* **Общовъвеждащ модул:** общи въвеждащи познания в областта на планинския туризъм. Видове екипировка и нейното използване, какво е необходимо да имаме в раницата и как трябва да я подредим, видове маркировки, начини на движение и опасности в планината, биваци и бивакуване в летни условия, основни познания по ориентирание и др. **Награда:** удостоверение, кърпа, бандана, шапка, фланелка и значка на член на ЮТС.

* **Топография и ориентирание:** работа и движение в планински или пресечен терен с карта, компас, GPS, приложения за навигация. Ориентирание по природни елементи. Разчитане на релеф и основни топографски знаци. Измерване на разстояния спрямо мащаба на картата, денивелация и др. **Награда:** втора значка „Еделвайс“.

* **Алпинизъм и катерене летен профил:** работа с алпийски инвентар - въжета, осигурителни устройства и екипировка, катерене на изкуствена стена, катерене на скали. **Награда:** трета значка „Еделвайс“.

* **Основни познания по планинско спасяване и долекарска помощ:** работа с алпийски инвентар, направа на импровизирани носилки, симулиране на ситуации и изучаване на правилните начини за реакция спрямо дадената ситуация. Помощ и взаимопомощ. Изучаване на

домедицинска помощ, ситуации и изучаване на правилния начин на реакция и прилагане на придобитите знания. **Награда:** трета значка „Еделвайс“.

* **Основни познания по планинско спасяване и долекарска помощ:** работа с алпийски инвентар, направа на импровизирани носилки, симулиране на ситуации и изучаване на правилните начини за реакция спрямо дадената ситуация. Помощ и взаимопомощ. Изучаване на домедицинска помощ, ситуации и изучаване на правилния начин на реакция и прилагане на придобитите знания. **Награда:** трета значка „Еделвайс“.

* **Катерене и алпинизъм зимен профил:** работа с алпийски инвентар - въжета, осигурителни устройства и екипировка за зимни условия. Видове опасности през зимата и видове лавини. Начин на придвижване в зимни условия. Видове биваци и бивакуване в зимни условия. **Награда:** пета значка „Еделвайс“.

* **Воден туризъм в тихи води:** екипировка за воден туризъм, нейното предназначение и начин на ползване.

Видове опасности във различните водни обекти. Гребане и управление на лодка, каяк, сърф, педълборд или ветроход на лодка. Различни начини и методи за снабдяване на храна от водни обекти - риболов. **Награда:** шеста значка „Еделвайс“.

* **Воден туризъм в бързи води:** екипировка за бързи води, нейното предназначение и начин на ползване. Четене на бърза вода - защо се образуват бързеи и вълни. Видове опасности в реката.

Начини на преминаване с лодка и без лодка. Гребане и управление на лодка за бърза вода - рафт и каяк. Различни начини и методи за снабдяване на храна от река - риболов. **Награда:** седма значка „Еделвайс“.

* **Спелеология и пещерно дело:** работа с инвентар за пещерно дело - въжета, осигурителни устройства и екипировка, работа с осветителни тела за пещерно дело, обучение на изкуствена стена (основи на вертикалната спелеология), проникване в пещера. Картографиране на пещера. Спелеологи и научно-приложни методи в спелеологията. **Награда:** осма значка „Еделвайс“.

* **Маркиране и облагородяване на пътеки и туристически обекти.**

Правила за маркиране и необходимостта от маркирани маршрути и облагородяване на туристически обекти. Видове маркировки и указателни табели. Маркиране и облагородяване на маршрут на практика, методи и техники. **Награда:** девета значка „Еделвайс“.

Допълнителните модули по интереси се организират за придобиване на допълнителни знания и умения, или усъвършенстване в следните активности: планинско колоездене; алпийски ски или сноуборд; ски или сплитборд туринг; ски бягане и ски ориентирание. **Награда:** значка „Еделвайс“ - индивидуален дизайн за съответната активност.

Добиване на степен кандидат инструктор, стажант инструктор и инструктор в ЮТС:

- **Степен - Преминаване на петдневен планински маршрут,** съобразен с възрастовата група. Всяка година той е различен, в различна планина и изкачване на връх Мусала за инструкторите.

- **Десета значка „Еделвайс“** - индивидуален дизайн за съответния модул и възрастова група. Получаване на удостоверение за кандидат, стажант или инструктор в ЮТС на официална церемония за събралите всички значки.

Получени знания - прилагане на получените знания от останалите модули: планинско водене на група, правила, отговорност, ориентирание, безопасност, анимация, презентирание на района - легенди, география, история, биология, екология, топография.

Повече информация на тел.: +359/882966308 – Христиана Станчева - Ани
bts.stancheva@gmail.com;
infocenter.bts@gmail.com;
Caum: https://www.btsbg.org/;
Последвайте ни във Facebook

БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ ОРГАНИЗИРА ТУРИСТИЧЕСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЛАГЕРИ В ЦЯЛАТА СТРАНА

Един от тях ще се състои от 20 до 23 юли 2023 г. на Меча поляна в к. к. Мальовица по време на „Националния туристически фестивал“

В програмата са включени лекции и практически занимания, които засягат теми като: запознаване със спецификата на планината, видове биваци и правила за бивакуване, как се опъва палатка, опазване на чистотата и вредите от оставени отпадъци в планината, подреждане на туристическа раница и какво е необходимо да има в нея, придвижване на група, видове маркировки и безопасност в планината, запознаване със защитени видове и опазване на флората и фауната, видове топографски карти, основни знаци и релеф, компас и неговите функции, оказване на долекарска помощ и др. Цената е 445 лв.

До края на месец май 2023 г. в сайта на БТС <https://www.btsbg.org> ще бъдат публикувани програми на следващи лагери, като примерни дестинации и места за провеждане са: х. „Пионерска“ - малка, УЦ „Карлуково“, х. „Плевен“, х. „Бонсови поляни“, х. „Мальовица“, х. „Христо Смирненски“, х. „Бузлуджа“, Туристически учебен център „Момина крепост“, х. „Мадарски конник“, х. „Триградски скали“ и други.

Повече информация на тел.: +359/882966308 – Христиана Станчева – Ани, bts.stancheva@gmail.com; infocenter.bts@gmail.com
 Уебсайт: <https://www.btsbg.org> ; Последвайте ни във Facebook

